

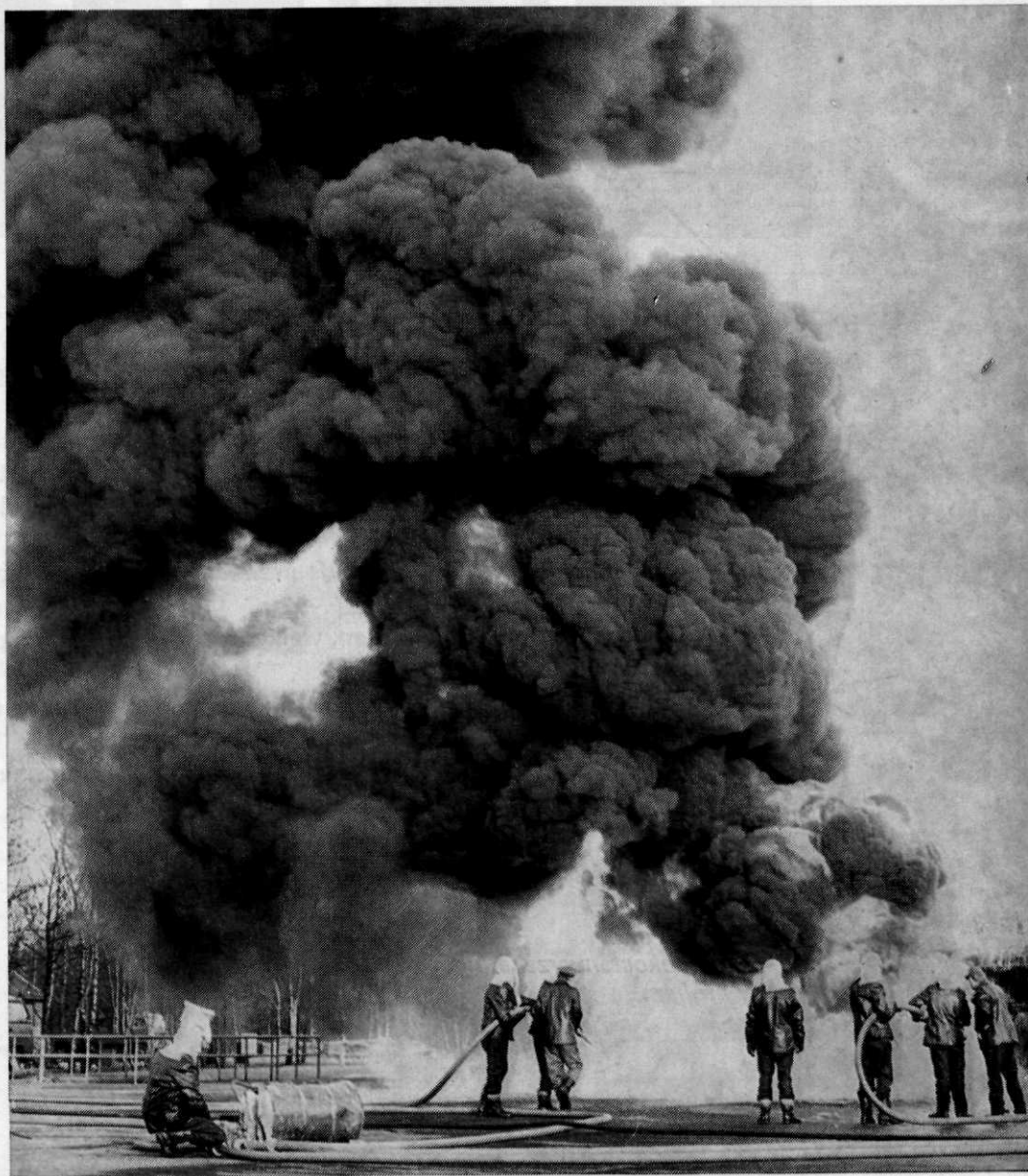

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Brandweer-
opleiding bij
de Koninklijke
luchtmacht
(zie blz. 155)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

H. A. Baaij
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

ir. H. Lankhorst
kolonel van de technische staf

A. Majers
kolonel der artillerie

G. A. Numan
brigade-generaal der fuseliers

CORRESPONDENTIE

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD.
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenhorst 28, Sassenheim
Tel. (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

150 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

151 Zodra het dooit op de Golan . . .

155 Brandweeropleidingen bij de Koninklijke luchtmacht, door C. Endevelde, kapitein van de Koninklijke luchtmacht

163 Dienstplicht of vrijwilligerskrijgsmacht, door J. M. A. Thomas, majoor der cavalerie (II, slot)

176 De toekomst van het Kosteninformatiesysteem van de Koninklijke luchtmacht, door drs. B. van Nes, kapitein van de Koninklijke luchtmacht, registeraccountant

182 Inframachten tegen Europa, door J. R. Evenhuis, journalist, Rome

188 Nieuwe uitgaven

190 Uit de vakpers: Volledig gestabiliseerde koepels

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 74026 (53/53a). Herinneringsmedaille Rampenbrigade.

LaO 74027 (52/16)/LuO 74520 (52/16). Besluit krijgstuuchtelijke geldboeten.

LuO 74516 (23.1/76). Instelling commissie van advies opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

LuO 74517 (55.17/83). Regeling tegemoetkoming studiekosten voor beroepsmilitairen van de KLu die worden benoemd tot officier voor speciale diensten.

LuO 74518 (78/147). Voorschrift opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

LuO 74519 (78/148). Voorschrift opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

LaO 63049 (55.17/59) / LuO 63539 (55.17/57). Tegemoetkomingen wegens inkomstenderving en reiskosten (herdruk januari 1975).

LaO 70023 (55.5/74) / LuO 70515 (55.5/71). Toepassing Ziekenfondswet (militairen) (herdruk januari 1975).

LaO 74029 55.1/9u) / LuO 74522 (55.

1/9s). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht.

LaO 74030 (45/11) / LuO 74523 (45/7). Besparing op energieverbruik.

LaO 75001 (55.1/9v) / LuO 75501 (55.1/9t). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht.

LaO 75002 (55.72/47). Invoering nieuw tenue Milva.

☆

Lamed 039-74(78/411)/Lumed 526-74 (78/146). Opleiding voor adjudant-onderofficier der militaire administratie.

Lamed 040-74(51.15/101)/Lumed 527-74(51-15/94). Dienst op 5 mei 1975.

Lamed 041-74 (21/40a). Beperking drukwerk.

Lamed 042-74 (53/56). Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 044-74 (51.12/50c)/Lumed 530-74 (51.12/43c). Vaststelling extra toelage voor het studiejaar 1974/75.

Lamed 010-72 (02/33) / Lumed 513-72 (02/33). Aanwijzing tot straffen bevoegde commandanten.

Lamed 033-74 (57/73). Dagelijks tenue Milva (herdruk februari 1975).

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Mededelingen van de Sectie boekwerken en Gedrukten Dienst KMG

Wijziging 8 op VS 9-800/1 (Munitie algemeen).

VR 2-4100. Voorlopige werkinstructie voor de gebruikende eenheid ten behoeve van functionarissen belast met de bevoorrading van klasse-II-goederen.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

9e opgave van wijzigingen op VS 9-507 (Geweer 7.62 millimeter, NATO, FAL, FN). Deze wijziging op verzoek van DKMG-MVA5 heeft tot doel de taak en inspecties door de onderhoudsmonteur draagbare wapenen met betrekking tot deze wapenen in dit voorschrift op te nemen. Tevens zijn enkele andere verbeteringen in de tekst aangebracht.

Twee opgaven van wijzigingen op VS 2-1547 (Kaartlezen). Deze wijziging omvat de beschrijving van de kaarthoekmeter universeel en de beschrijving en het gebruik van de positiezoeker. Deze aanvulling is noodzakelijk omdat deze materie nog niet in een voorschrift is opgenomen.

Zodra het dooit op de Golan . . .

* * * Bezien uit het gezichtspunt van de strateeg

* moet de positie waarin de staat Israël zich bevindt, wel als „weinig benijdenswaard” worden gekwalificeerd. Sinds zijn zo moeizaam verlopen geboorte in 1948 heeft hij doorlopend op voet van oorlog moeten verkeren met burens die hem zonder ophouden naar het leven stonden en hem slechts af en toe respijt vergunden . . . als zij de wapens lieten rusten in afwachting van een gunstiger gelegenheid.

De ligging van deze staat, ingeklemd tussen Libanon, Syrië, Jordanië en Egypte — met daarachter, in tweede lijn, de hele rest van de Arabische wereld — mag terecht een schoolvoorbeeld worden genoemd van de onaantrekkelijke *positie op de binnenlijnen*. Onaantrekkelijk, omdat daarin het *defensief als nagenoeg kansloos moet worden beschouwd zodra de groepering op de buitenlijnen de coördinatie van haar optreden heeft weten te verzekeren*. In dat geval geldt het immers als bijna axiomatisch dat de staat op de binnenlijnen zal worden vermorzeld in een *Cannae-operatie*, tenzij hij erin zou kunnen slagen de strijdkrachten van zijn tegenstanders partieel te slaan en zo het aantal fronten drastisch te beperken.

De geschiedenis heeft tot dusverre duidelijk aangetoond dat de Israëlische militaire leiders zich van hun strategische nadeel maar al te zeer bewust zijn. Niet voor niets hebben zij in hun leger­vormingssysteem gestreefd naar een zo groot mogelijke *strategische mobiliteit*, die hen in staat stelt verbluffend snelle operaties te ondernemen en zo nodig op slag het zwaartepunt te verleggen van het noordelijke naar het zuidelijke front en omgekeerd. Niet voor niets ook hebben zij zich ten doel gesteld een overeenkomstige snelheid te verwezenlijken in de *besluitvorming* op alle niveaus: alleen een dergelijk, welhaast opportunistisch, snel beslissen schept overlevingskansen voor de natie. Daarbij mag dan evenwel niet uit het oog worden verloren dat een zelfde snelheid van beslissen evenzeer geboden is voor de politieke leiding: in een dergelijke „benauwde veste” kan men zich nu

eenmaal niet veroorloven, een wellicht laatste kans het onheil nog af te wenden door talmen te laten verloren gaan.

In dit verband mag — hoezeer ook de leek geneigd moge zijn daarover een „onaanvaardbaar” uit te spreken — zeker wel worden gewezen op de *terechte beslissing tot preventief optreden*, genomen door de Israëlische regering in juni 1967, zodra bekend werd dat Syrië zijn strijdkrachten onder Egyptisch opperbevel plaatste: met een eenhoofdig opperbevel moest immers de coördinatie op de buitenlijnen verzekerd worden geacht, en er restte Israël daarom nog slechts weinig tijd om de Cannae-tang te doen springen. In vergelijking daarmee moet worden gesteld dat de regering Meïr in oktober 1973, toen zij besloot het initiatief aan de tegenpartij te laten „om niet zelf andermaal door de wereldopinie als agressor te worden gebrandmerkt”, daarmee de strategische veiligheid van Israël wel zeer ernstig in gevaar bracht: in de Jom-Kippoeroorlog wankelde het dubbeltje bedenkelijker op zijn kant dan in een der drie voorafgaande botsingen!

Al met al, de strategische situatie in het Midden-Oosten biedt een weinig opwekkend perspectief. Zelfs de beginneling zal nauwelijks moeite hebben met het herkennen van het hiervoren geschetste patroon. Een patroon, dat op zich zelf van een kenmerkende eenvoud is maar in zijn consequenties niettemin bijzonder benauwend. Het lijkt zeker dienstig, die consequenties aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Dat heeft vooral zin omdat de Jom-Kippoeroorlog is geëindigd met een *wapenstilstand*, en *niet met vrede*: het kruivat staat dus nog steeds open, de brandende lont is er alleen even naast gelegd en, wat erger is, van verschillende zijden wordt met onverflauwde ijver de voorraad kruivat aangevuld en vergroot, en het aantal smeulende lonten verveelvoudigd.

Om nu een juist inzicht te kunnen verkrijgen in het geheel, en om daarna te kunnen komen tot

een beter begrip van de eventuele consequenties, verdient het aanbeveling eerst in het kort te bezien welke wijze van optreden moet worden beschouwd als „geijkt” of „voorgescreven” voor de onderscheidene partijen in een openlijk conflict tussen tegenstanders die moeten opereren op binnendan wel buitenlijnen.

Zoals reeds in het vorenstaande geschetst, bevinden zich de strijdkrachten van de *staat op de binnenlijnen* in feite reeds van de aanvang af in de tang van de dubbele omvatting. Die tang behoeft nog slechts te worden dichtgeknepen en hun lot is bezegeld. Het laat zich daarom denken dat een afwachtende, passieve houding hun weinig zal kunnen baten: zodra de tegenpartij het initiatief aan zich trekt en daarbij zijn operaties op de verschillende fronten doeltreffend op elkaar weet af te stemmen, wordt de kans op een goede afloop voor de verdediger steeds meer tot een illusie. Voor het vermijden van die fatale slotsituatie is het essentieel dat de staat op de binnenlijnen het uiterste doet om te voorkomen dat hij terzelfder tijd op meer fronten zal moeten opereren. Dat streven impliceert eigenlijk, dat er een zodanige *économie des forces* moet worden verwezenlijkt dat de maximale concentratie aan middelen kan worden benut tegen die bek van de tang die hij voornemens is te vernietigen. Uiteraard is het ideaal wanneer een of meer mogelijke fronten kunnen worden geëlimineerd zonder dat daarbij het militaire vermogen moet worden aangesproken. De geschiedenis kent daarvan vele voorbeelden: een staat kan langs diplomatieke weg worden uitgeschakeld en bewogen tot een neutrale houding — het niet-aanvalsverdrag kan daartoe een bruikbaar middel zijn — en ook de modernere methode van troepenscheiding door het tussen de belligerente linies stationeren van „peace-keeping forces” kan zeer goed in de strategie van de binnenlijnen worden ingepast. Het spreekt daarnaast wel vanzelf dat in voorkomend geval de beoogde *économie des forces* eveneens ermee gediend zal zijn wanneer met slechts minimale militaire middelen de *status quo* aan een der fronten kan worden gehandhaafd: de Duitse Westwall anno 1939 — een relatief summiere verdedigingslinie die desnoods met troepen van de tweede garnituur kon worden gehouden tot de strategische reserve kon worden aangevoerd — is daarvan een welhaast klassiek voorbeeld. (In dit verband zij bovendien herinnerd aan de weldoordachte voorbereiding van de eventuele verplaatsing van die reserve: het van oost naar west lopende spoorwegnet en de dito Autobahnen!).

Kortom, de partij op de binnenlijnen, die zich al voor het openlijke uitbreken der vijandelijkheden in haar afwachtingsopstellingen uiteraard al op voorhand genoodzaakt ziet tot het opsplitsen van haar militaire potentieel over de mogelijk toekomstige fronten, zal daarbij in nog sterkere mate verplicht zijn met haar middelen te woekeren. Het is dientengevolge volkomen logisch dat zij behoefte heeft aan een goed verdedigbare scheidslijn, liefst zo kort mogelijk en bij voorkeur sterk door de aard van het terrein — een hindernis van het type Suezkanaal is daarbij bepaald niet te versmaden — terwijl het bezit van dominerende terreingedeelten en defilés, zoals de berg Hermon en de Hoogten van Golan ter ene en de Khatmia-, Gidi- en Mitlapassen ter andere zijde, van doorslaggevend belang mag worden geacht. Ten slotte zij eraan herinnerd, dat de *strategische verdediging* van een staat op de binnenlijnen zeer wel kan vergen dat daartoe wordt gekozen voor het *tactische offensief*, desnoods zelfs in de vorm van de tegenvoorbereidingsaanval of „pre-emptive strike”. Begrijpelijkerwijze zullen de vorenstaande overwegingen zwaarder tellen naarmate de waarschijnlijkheid groter wordt dat de tegenpartij op alle beschikbare fronten tot coördinatie en synchronisatie in staat zal blijven.

De *groepering op de buitenlijnen* bevindt zich daarentegen in een veel comfortabeler situatie, zij het dat haar aan- en afvoerlijnen naar de strijdkrachten aan de fronten ietwat ongunstiger liggen. Zolang deze partij het initiatief niet heeft moet zij vooral beducht zijn voor het *gevaar, partieel te worden geslagen*. Om dat te voorkomen zullen haar strijdkrachten zich, indien mogelijk, terugtrekken in de ruimte van het eigen gebied zodra hun frontgedeelte wordt aangevallen. De gunstigste ontwikkeling daarbij is dan, dat de strategische reserve van de binnenlijnen-tegenstander ertoe kan worden gebracht, ook te verschuiven naar het terugwijkende front om daaraan mischien de genadeslag toe te brengen. In dat geval immers is het de beurt aan de partners op een ánder front voorwaarts te dringen en hun bek van de tang dichter naar het hart van de ingesloten staat te brengen. Dat dwingt alsdan tot een ijlings terugverplaatsen van de strategische reserve, waarna de procedure zich gaat herhalen. In die wisselwerking van aanval en verdediging c.q. vertragend gevecht, waarbij beurtelings het zwaartepunt wordt gelegd bij een der delen van de groepering op de buitenlijnen, wordt de hemelsbrede afstand tussen de diverse bondgenootschap-

pelijke fronten geleidelijk en onherroepelijk steeds meer verkleind, „totdat ten slotte de finale zich afspeelt met een Cannae-operatie in het hart van het vijandelijke grondgebied” — onmiskenbare parallel met de slotfase van Duitslands ondergang in 1945.

De vergelijking tussen de beide partijen is vrij gemakkelijk te trekken. De groepering op de buitenlijnen vindt voor de uitvoering van haar strategische concept optimale kansen wanneer zij de tegenstander kan ontmoeten op lange, slecht verdedigbare grenzen waarlangs de eigen strijdkrachten staan gegroepeerd in een hecht verband zonder zwakke schakels. Het ideaal kan daarbij worden benaderd indien het eigen gebied dat in de eerste fase eventueel wordt prijsgegeven en waarin de achtervolgende tegenstander alsdan wordt meegelokt, geen wegen- of spoorwegnet bezit en slecht begaanbaar is: dat kan de elders afgedwongen terugverplaatsing van de strategische reserve ernstig vertragen en zo het offensief der bondgenoten in de andere sectoren begunstigen, zoals destijds de Duitse strategen bij hun analyses van het Oosteuropese terrein hadden veronachtzaamd.

Deze beknopte samenvatting van overwegingen die het opereren op binnen- respectievelijk buitenlijnen beheersen, kan nu uitstekend dienen om als maatstaf te worden gelegd naast de huidige situatie in het Midden-Oosten. Daarbij gaat het minder om het doen van voorspellingen dan om het maken van zekere gevolgtrekkingen ten aanzien van de mogelijke consequenties voor de betrokken partijen.

Vóór alles moet wel worden erkend dat de Arabische wereld heeft blij gegeven van een onvermoede bereidheid, de lessen van het verleden ter harte te nemen, al dan niet onder aandrang van deskundige adviseurs. Het ziet ernaar uit dat het tactische kunnen met sprongen is verbeterd, maar zeker is dat nauwelijks minder op het gebied van de strategie: het terugwinnen van de oostelijke oever van het Suezkanaal was in tactisch opzicht een niet onverdienstelijke prestatie, het verleggen van de demarcatielijn naar het „open veld” in de Sinaï was een onmiskenbaar strategisch staaltje en als zodanig de start van een eindeloos doch niet-temin behoedzaam touwtrekken om het bezit van de onschatbare passen, welke waarde die van de natte hindernis evenaart, zo niet overtreft.

Daar staat evenwel tegenover, dat aan het Syrische front de strategische winst nauwelijks binnen handbereik is kunnen komen doordat de tactische

uitvoering tekortschoot. Het ligt in de rede dat het minimum wat men had willen bereiken, de uiterste rand van de Golanhoogvlakte moet zijn geweest, waar men alsdan immers, letterlijk en figuurlijk, uit de hoogte en geringschattend zou hebben kunnen neerzien op de vruchteloze poging der Israëli's, een bruikbaar verdedigingsdispositief in te richten in de volledig aan Syrische waarneming en vuur blootgestelde laagvlakte. Het feitelijke onvermogen van de Syrische eenheden om niet alleen door te dringen tot aan de rand van de hoogvlakte maar zich daar dan vervolgens ook te handhaven, heeft de Golan althans voor het tactisch belangrijkste deel nog in Israëli'sche handen doen blijven, zodat de verdeling der troefkaarten in die regio voorlopig nog niet al te zeer ten gunste van de partij op de buitenlijnen kon worden gewijzigd.

Zoals reeds herhaaldelijk kon worden vastgesteld, is het militante Syrië allerm minst ingenomen met deze stand van zaken. Geen wonder ook, want terwijl Egypte's president Sadat met lauweren werd getooid vanwege de „roemrijke grote oversteek”, moest de noordelijke bondgenoot onder de Syrische president Assad genoegen nemen met de zeer schrale troost van de Israëli'sche ontruiming van El Koeneitra... achteraf wel te verstaan, want tijdens de gevechtshandelingen in de oktoberoorlog zelf waren de Syriërs er alleen maar in geslaagd nóg meer grondgebied te verspelen dan zij bij voorgaande botsingen al hadden gedaan! Het ziet er dan ook sterk naar uit dat, indien de strategie op de buitenlijnen binnen afzienbare tijd opnieuw zou worden gehanteerd, de Syrische sector de kwetsbare schakel zal blijken te zijn, de zwakke stee waarop de maximale inspanning moet worden gericht van hen wier enige hoop het is, ten minste één bek van de dodelijke tang te kunnen verontzijdigen. Als een niet te onderschatten nadeel moet er daarbij op worden gewezen dat de manoeuvreer ruimte voor de Syrische krijgsmacht — zeker in de moderne verhoudingen bezien — reeds dermate is geslonken dat een „volgens het boekje” terugwijken in die ruimte nog maar weinig soelaas zal kunnen bieden: ook in de Jom-Kippoeroorlog reikte de achtervolging, in combinatie met enkele snelle doorstoten, reeds bijna tot aan de buitenwijken van het regeringscentrum Damascus. Het is derhalve alleszins begrijpelijk, dat Israël om strategische redenen tot dusverre weinig bereidheid aan de dag heeft gelegd, zijn opponent ter wille te zijn en terug te treden uit de zo essentiële, gunstige posities aan de nieuwe demarcatielijn op de Golan, daarmee tevens die

tegenstander in staat stellende zijn ruimte weer uit te breiden!

Overigens — het zij volledigheidshalve opgemerkt — moet worden bedacht dat de omvang van de Israëliëse krijgsmacht op voet van oorlog nog altijd zó gering is in verhouding tot de gestelde taken, dat er in feite van een, min of meer centraal opgestelde, strategische reserve niet kan worden gesproken: de eenheden aan het noordelijke front vormen in wezen de strategische reserve ten opzichte van het zuidelijke front, en omgekeerd. Het „spel” waarbij de strategische reserve wordt weggelokt, dan wel tot verplaatsen gedwongen, gaat dan ook in deze situatie eigenlijk niet op.

Gegeven de hiervoren geschetste situatie is het eenvoudigweg onbegrijpelijk dat Syrië desondanks schijnt te willen aansturen op een hervatting van de strijd. In dat geval zouden zeer zeker de Syrische strategen moeten worden uitgezonderd van de algemene constatering dat de Arabische wereld haar lesje nu wel heeft geleerd. Natuurlijk, Damascus weet zich geruggesteund door het Kremlin. Maar de huidige verstandhouding tussen de beide supermogendheden is toch voor de mede betrokkenen wel voldoende transparant om een land als Syrië te manen tot voorzichtigheid alvorens op de steunverlening al te zware wissels worden getrokken: de Sovjet-Unie, gewend anderen de kastanjes uit het vuur te laten halen, is maar weinig geneigd zélf de vingers te branden in onprofijtelijke vuurtjes!

Het is dan ook een raadsel welke drijfveren het precies zijn die de Syriërs bewegen het spel zo gevaarlijk hoog te spelen. Zelfs al zouden zij een unilaterale militaire actie tegen Israël aandurven, dan nog hebben zij rekening te houden met het feit dat hun *front tot eind mei bevroren* is; letterlijk, doordat omvangrijke militaire operaties op de toch al moeilijk begaanbare Golan gedurende de wintermaanden vrijwel geheel onmogelijk zijn, en figuurlijk door de aanwezigheid van de buffertroepen van de Verenigde Naties die tot taak hebben de overeengekomen troepenscheiding te doen eerbiedigen. Daar komt dan nog bij dat zij weinig hoop kunnen koesteren dat Egypte bereid zal zijn het Sinaïfront opnieuw in beweging te brengen ter ondersteuning van een ongewenst Syrisch avon-

tuur: Sadat is immers ervan overtuigd dat de strategie op de buitenlijnen langs diplomatieke wegen meer uitzicht op winst biedt dan wanneer zij „met de botte bij” in praktijk wordt gebracht.

Er zijn dus redenen te over waarom Syrië nog maar beter geduld kan blijven oefenen en kan pogen zijn militante groeperingen in het gareel te houden. Ook Assad is niet in staat de winter van de Golan te verdrijven, evenmin als het hem zal gelukken de United Nations Disengagement Observer Force — door de Veiligheidsraad zelve daarheen gedirigeerd — uit dat gebied te verjagen; en ten slotte zal hij ook al weinig kunnen veranderen aan de kou waarin de bondgenoot ter andere zijde hem voorshands wil laten staan. Hoe paradoxaal het ook moge klinken: in een dergelijk koud klimaat is het tóch raadzaam, geen vuurtje te stoken. Die situatie kan evenwel op vrij korte termijn wel wijziging ondergaan. Het mandaat van de UNDOF, dat in november 1974 na uiterst moeizaam onderhandelen voor een half jaar werd verlengd, loopt op 30 mei a.s. andermaal af. De wisseling der jaargetijden staat er borg voor, dat omstreeks die zelfde tijd óók de sneeuw van de Golan is verdwenen. Aangezien voorts op 24 mei a.s. de overeengekomen mandaatstermijn van de United Nations Emergency Force in de Sinai verstrekt is het — hoewel onwaarschijnlijk — niet uitgesloten dat in die sector eveneens de temperatuur zou kunnen gaan stijgen. Het is te hopen dat de verantwoordelijke leiders alsdan toch het hoofd koel zullen weten te houden.

Zoals in de aanhef dezes reeds werd gezegd, bevindt de staat Israël zich — op de binnenlijnen — in een weinig benijdenswaardige positie. Hij heeft daaruit de onvermijdelijke consequentie getrokken dat de oorlog, indien mogelijk, beperkt moet blijven tot één enkele slag die absoluut moet worden gewonnen. De groepering op de buitenlijnen daarentegen moet beducht zijn voor het gevaar dat zij loopt, partieel te worden geslagen, en zal daarom de coördinatie en coöperatie moeten maximaliseren; zolang dat níet is verzekerd, is het wijs het gevaar niet te tarten.

Of die consequentie ook werd getrokken, zal binnenkort kunnen blijken; zodra het dooit op de Golan! . . .

Brandweeropleidingen bij de Koninklijke luchtmacht

C. Endevelt

kapitein van de Koninklijke luchtmacht

Schaarsbergen, vijf kilometer ten noorden van Arnhem. Enorme zwarte rookwolken stijgen torenhoog de lucht in. Rookwolken, die doen denken aan een catastrofale brand in een benzineopslag. Geen werkelijkheid, maar wel bittere ernst. Jongelieden uit de gehele krijgsmacht worden geoefend in het bestrijden van branden, waarbij de harde werkelijkheid voor 100% wordt toegepast. Oefeningen in het redden van inzittenden uit brandende vliegtuigen, auto's en andere objecten. Op de terreinen van de Opleidingsafdeling Brandweer van de Luchtmacht Elektronische en Technische School worden mannen van marine, land- en luchtmacht getraind voor hun brandweertaak, die zij bij de respectieve krijgsmachtdelen zullen gaan vervullen.

Cursussen

De Opleidingsafdeling Brandweer is één van de 13 opleidingsafdelingen van de Luchtmacht Elektronische en Technische School. Er kunnen 13 verschillende cursussen worden gegeven, die in duur variëren van 2 dagen tot 37 weken, afhankelijk van de functie, die de cursist na zijn opleiding gaat bekleden.

— Brandpreventie vormt zeer beslist een onderdeel van de bedrijfsveiligheid. De cursus „Oriëntatie brandpreventie” informeert de bedrijfsveiligheidsfunctionarissen van de verschillende onderdelen van de Klu.

— Bij het dienstvak der Intendance beschikt men o.a. over een Brandstof Voorzienings Installatie (BRAVIN) waarin grote hoeveelheden brandbare vloeistoffen zijn opgeslagen. Het personeel, dat bij de BRAVIN gaat werken, krijgt een opleiding in het voorkomen van brand en het bestrijden daarvan met de beschikbare middelen in de cursus „Vloeistofbrandbestrijding”.

— Tot de vele brandstoftankvoertuigen op de Nederlandse wegen behoort een groot aantal militaire tankauto's. De chauffeurs worden geïnstru-

eerd in de te nemen veiligheidsmaatregelen gedurende de overslag en in de wijze waarop een tankautobrand moet worden bestreden.

— Het personeel (militair en burger) dat wordt tewerkgesteld als operator bij de Nederlandse (5e) Pijpdivisie volgt de cursus, die speciaal is samengesteld voor het voorkomen en bestrijden van brand in die installaties.

— Het kan voorkomen, dat een brandweerman moet werken in ruimten waar rook en/of giftige gassen aanwezig zijn, onder welke omstandigheden hij dan gebruik moet maken van een persluchtmasker. De cursus „Adembescherming” leert hem met dit toestel volledig vertrouwd te geraken.

— Voor het Marinevliegkamp Valkenburg en De Kooij krijgt het personeel dat daar als brandweerman zal gaan werken een opleiding van 10 weken. Het kader moet nog een aanvullende cursus van 9 weken volgen om te worden opgeleid tot bevelvoerder bij de brandweer van genoemde vliegvelden.

— Ter beveiliging van de vliegbewegingen, de gebouwen en het materieel op de onderdelen van de Klu wordt het daarvoor bestemde brandweerpersoneel gedurende 14 weken opgeleid.

— De langste cursus is die voor Specialist Brandweer, welke opleiding, brandweertechisch gezien, 37 weken duurt. Jongelieden, die als beroeps-officier bij de brandweer willen gaan dienen, worden opgeleid tot bevelvoerder op de verschillende brandweervoertuigen en voor het onderhoud van het uitgebreide arsenaal van materieel.

— Het is niet denkbeeldig, dat bij een vliegtuigongeval buiten de vliegbasis burgerbrandweerkorpsen eerder bij de plaats van het ongeval aankomen dan de reddingseenheden van de dichtstbijzijnde vliegbasis. Om civiele brandweereenheden in voorkomend geval succesvol te kunnen laten optreden waar het redding en/of brandbestrijding betreft, wordt de cursus „Vliegtuigbrandbestrijding” gegeven, speciaal voor officieren van de civiele brandweer.

Voor elke van de cursussen geldt, dat de helft van

Afb. 1 Tenue basiswacht \triangle

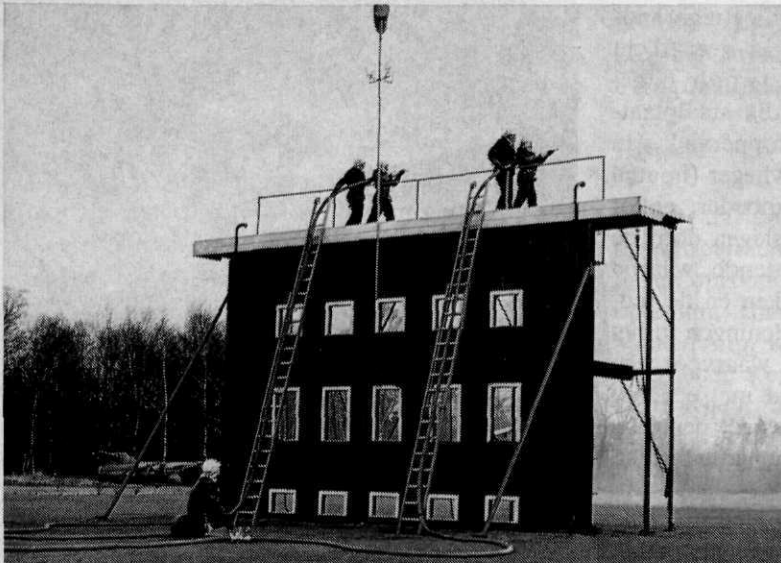
\triangleleft Afb. 2 Tenue vliegwacht

Afb. 3 Oefenterrein ∇

de beschikbare tijd wordt besteed aan theorielessen, waarbij o.a. vakken als brandweermaterieel en kennis van de brand en de bestrijding daarvan worden behandeld. Vliegtuigkennis en vliegtuigbrandbestrijding nemen in het lesstofpakket een belangrijke plaats in. Het redden van inzittenden

uit in brand geraakte vliegtuigen behoort tot de taken van de brandweerman. Daartoe zal hij moeten weten met welk type vliegtuig hij te maken heeft en op welke wijze hij het op de voor hem zelf veiligste manier moet benaderen: boordkanonnen en/of raketten zijn gevaarlijk aan de

◁ Afb. 4 Aflegoefening

Afb. 5 Redlijnwerk ▽

voorzijde van het vliegtuig; de hittestraling van nog draaiende straalmotoren en de vuurstraal van geactiveerde raketten moeten aan de achterzijde worden vermeden. Hij moet weten hoe de cockpitkap moet worden geopend en hoe bij grote vliegtuigen toegang tot de inzittenden moet worden verkregen, hetzij via normale ingangen, hetzij geforceerd. Vervolgens, hoe schietstoelen moeten worden veilig gesteld en nog draaiende motoren moeten worden gestopt. Hoe worden de vliegers en eventueel overige inzittenden van hun zitplaatsen losgemaakt en ten slotte naar een veilige plaats gebracht.

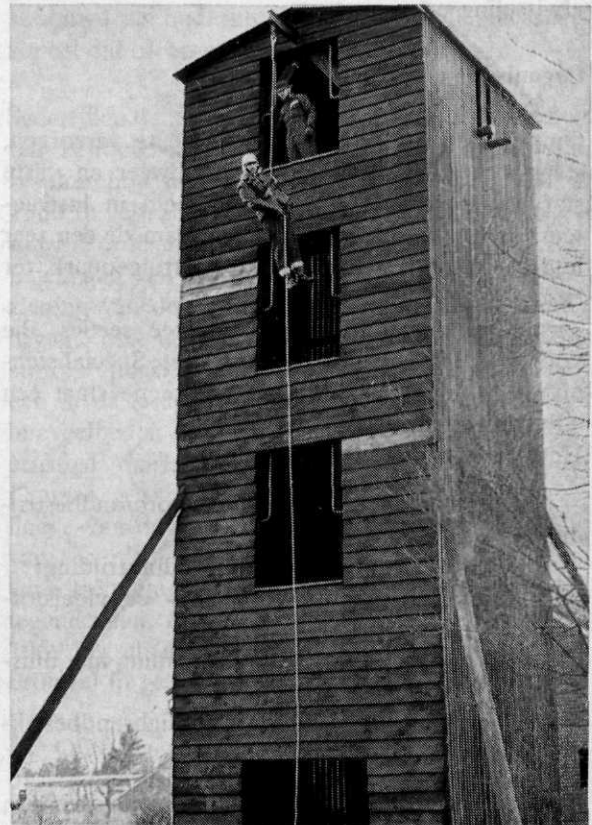
Ten behoeve van de instructie staan zeer modern ingerichte leslokalen ter beschikking, waarin overheadprojector en dia-doorzichtscherf niet ontbreken.

De praktijkoefeningen, waarbij de cursisten, afhankelijk van de soort oefening, zijn gekleed in speciale kleding, namelijk in tenue basiswacht (afb. 1) waar het gebouwen-brandbestrijding betreft en tenue vliegwachter (afb. 2) voor vliegtuig-brandbestrijding en redding, worden uitgevoerd op een daarvoor aangelegd oefenterrein (afb. 3). De oefeningen beginnen op eenvoudige wijze: slangen uitrollen, voertuigexercitie, blussen van betrekkelijk kleine vloeistofbranden. Het grotere werk wordt gevormd door het bestrijden van grotere vloeistofbranden op een oppervlakte van 50 m², waarop ca. 400 liter brandstof is gebracht. Het blussen wordt uitgevoerd met water in zeer fijn verdeelde toestand (nevel), bluspoeder, schuim of een halogene koolwaterstof.

Aflegoefeningen worden gehouden op de brandweerstormbaan (afb. 4), waar wordt geklommen,

gekropen en waterstralen worden gericht. Het redlijnwerk uit de klimtoren (afb. 5) wordt beoefend om de cursist op zijn hoogtevrees te testen en hem in staat te stellen een object te verlaten als de normale uitgang in het ongerede is geraakt.

Het grote werk wordt in de tweede helft van de opleiding beoefend. Voor „droge” reddingsoefeningen staan cockpitsecties en vliegtuigen ter be-

schikking. Het beoefenen van de vliegtuigbrandbestrijding, waarbij de werkelijkheid zeer dicht wordt benaderd, soms overtroffen, wordt uitgevoerd op een dummy van 5 mm dik staalplaatmateriaal, geplaatst in een vloeistofoppervlak van 85 m². De redding (afb. 6) van de vlieger (houten pop) gaat onder dekking van bluspoeder, en/of schuim waarmee een pad wordt geslagen door de vuurzee naar de plaats van de inzittende, waarna de redders die plaats kunnen bereiken en de redding kunnen uitvoeren. Voor de oefeningen in het bestrijden van een tankautobrand, waarvoor een 10.000-litervoertuig in een grindbed met een oppervlakte van 150 m² is geplaatst, wordt per actie 800 à 1000 liter brandstof op het object gebruikt, waarna het blussen wordt ingezet.

Van elke cursus zijn een zg. cursusbeschrijving en een syllabus vastgelegd in het Voorschrift Opleidingen. Ten behoeve van de instructeur is van elk lesvak een lesplan aangelegd, waarin van uur tot uur is uitgewerkt welk onderwerp aan de orde van behandeling is, welke literatuur moet worden gehanteerd en welke visuele hulpmiddelen op de les van toepassing zijn.

De lessen zijn zo verdeeld, dat theorie en praktijk worden gespreid, zodanig, dat de cursisten bv. 's ochtends in het leslokaal zitten en 's middags buiten werken. Dit wordt altijd als een aangename afwisseling ervaren.

Organisatie

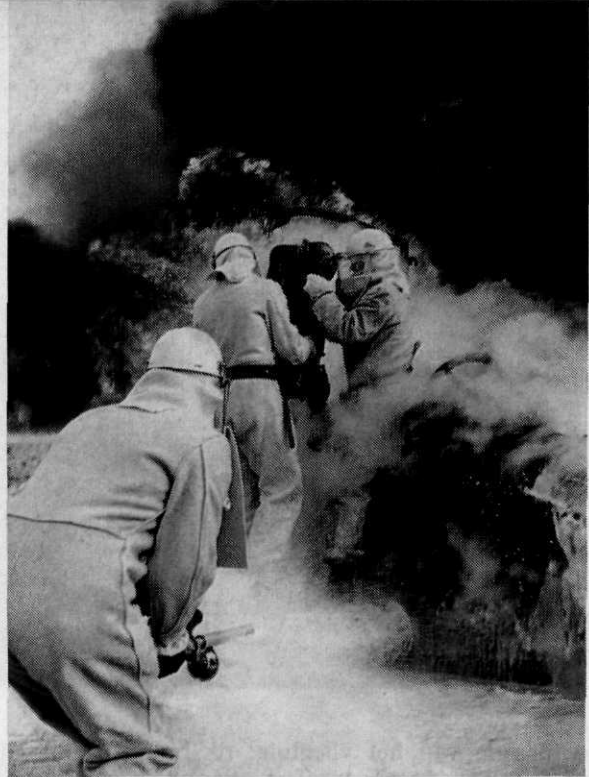
Om elke cursus op de juiste wijze te verzorgen, staan de Opleidingsafdeling Brandweer en vaste staf aan personeel — onderverdeeld in instructeurs en onderhoudspersoneel — alsmede een zeer uitgebreid materieelbestand en voertuigenpark, ter beschikking.

Twaalf instructeurs werken in twee secties, die voor het Hulpniveau en voor het Specialisten-niveau. Aan het hoofd van elke sectie staat een adjudant-onderofficier.

Het voertuigenpark bestaat uit:

- poederaanhangers voor vloeistofbrandbestrijding;
- autospuiten voor gebouwenbrandbestrijding;
- tankautospuiten voor gebouwen- en vloeistofbrandbestrijding;
- reddingsauto's voor de ondersteuning met bluspoeder bij reddingsacties;
- schuimblusauto's voor vliegtuigbrandbestrijding.

Behalve het grote materieel, dat equivalent is aan

Afb. 6 Redding vlieger

het materieel van de onderdelen, worden honderden handbrandblustoestellen gebruikt. Het gehele materieelbestand is ondergebracht in het Werkcentrum Brandweer; aan het hoofd daarvan is eveneens een adjudant-onderofficier gesteld.

Zeer grote hoeveelheden brandbare vloeistoffen, die uit de gehele krijgsmacht worden aangevoerd en niet meer voor enig ander doel kunnen worden gebruikt, dienen voor de dagelijkse oefeningen. Het jaarverbruik bedraagt 450.000 à 500.000 liter. Van een groot deel hiervan wordt de accijns aan het ministerie van defensie gerestitueerd, aangezien het voor een ander doel wordt gebruikt dan waarvoor het oorspronkelijk was bestemd: aandrijven van vliegtuig-, scheeps- en automotoren.

Het jaarlijkse verbruik aan blusstoffen bedraagt voor bluspoeder 40.000 kg; van schuimvormend middel, een substantie op proteïnebasis, dat met water en lucht in de verhouding van 1:9:90 kan worden gebruikt voor het maken van schuim voor vloeistofbrandbestrijding, wordt ca. 40.000 liter verbruikt.

Cursisten

Het aantal cursisten, dat gelijktijdig in opleiding is, varieert van 50 tot 70, verdeeld over 5 klassen. Daarvan is ca. 75% dienstplichtig personeel, het overige gedeelte is KVV'er of beroeps. Ook zijn vrij frequent burgerfunctionarissen in opleiding. Voor allen die, hetzij verplicht, hetzij op vrijwillige basis, als brandweerman bij de krijgsmacht gaan

dienen geldt, dat zij een technische vooropleiding op lts-niveau moeten hebben genoten. In sommige gevallen hebben binnenkomende cursisten deel uitgemaakt van een bedrijfs-, of vrijwillige brandweer en bij de selectie tijdens hun keuring verzocht hun dienstplicht als zodanig bij de krijgsmacht te mogen vervullen; de meesten hebben echter niet erom gevraagd en kennen een brandweer niet anders, dan dat zij een rode auto, al dan niet met blauw zwaailicht en tweetonige hoorn hebben zien rijden. Zij nemen dan ook met betrekking tot hun opleiding en de te vervullen functie meestal een afwachtende, soms een enigszins negatieve, houding aan. De ervaring leert evenwel dat elke cursist reeds bij de eerste praktijklessen zo enthousiast wordt, dat hij door de instructeurs moet worden geremd, daar hij anders bij praktijk-oefeningen ongelukken zou kunnen begaan. Lichamelijk en geestelijk moet de cursist tegen de vaak zware oefeningen zijn opgewassen; hij moet kunnen doorzetten en moedig zijn om zijn taak — het redden van mensen en veiligstellen van materieel — te kunnen uitvoeren. Er wordt gewerkt onder omstandigheden, die niet van gevaar zijn ontbloot; de veiligheidsmaatregelen worden optimaal gehanteerd. Hittewerende kleding, beschermende handschoenen, leren laarzen en helm met vizier behoren tot de uitrusting van de brandweerman. Boven alles is er de instructeur met zijn jarenlange ervaring, die een team maakt van zijn mensen, hen begeleidt en brengt tot het einddoel: slagen voor een opleiding, die het bij de cursist „doet” mede door:

- het behoudende werk;
- het opereren in teamverband;
- het avontuurlijke karakter (elke uitruk is een rit in het onzekere);
- de mogelijkheden voor de toekomst.

Velen gaan na hun opleiding en dienstdienst in het civiele brandweervak. Commandanten van brandweerkorpsen in de grote gemeenten hebben vaak als Commandant Brandweer op de vliegbases van de Klu gediend. Van het lagere personeel hebben honderden, mede dank zij hun behaalde militaire brandweerdiplooma, in de civiele sector een goede betrekking gevonden.

Ter afsluiting van de cursussen, die 6 weken of langer duren, wordt voor de cursisten een ouderdag georganiseerd, waarvoor altijd grote belangstelling bestaat. Deze ouderdagen worden tevens benut om brandweerkorpsen uit den lande, die

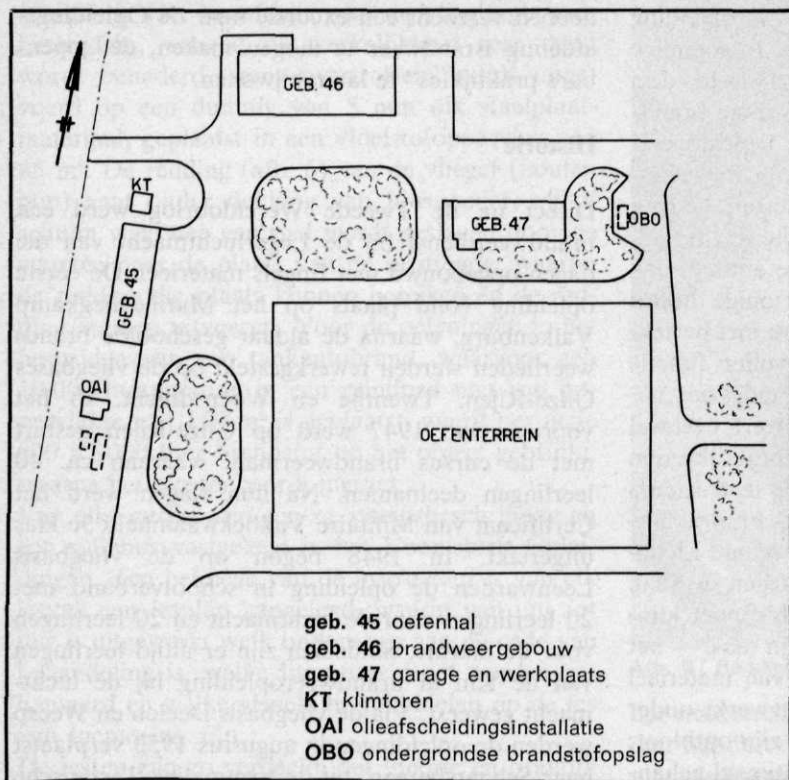
hebben verzocht een excursie naar de Opleidingsafdeling Brandweer te mogen maken, de „openbare praktijkles” te laten bijwonen.

Historie

Direct na de Tweede Wereldoorlog werd een brandweerdienst bij de Legerluchtmacht van die dagen opgebouwd met Engels materieel. De eerste opleiding vond plaats op het Marinevliegbasis Valkenburg, waarna de aldaar geschoolde brandweerlieden werden tewerkgesteld op de vliegbases Gilze-Rijen, Twenthe en Woensdrecht. In het voorjaar van 1947 werd op Gilze-Rijen gestart met de cursus brandweerman, waaraan ca. 40 leerlingen deelnamen. Na hun slagen werd het Certificaat van Militaire Vakbekwaamheid 3e klas uitgereikt. In 1948 begon op de vliegbasis Leeuwarden de opleiding in schoolverband met 20 leerlingen voor de luchtmacht en 20 leerlingen voor de marine. Sindsdien zijn er altijd leerlingen van de Km in brandweeropleiding bij de luchtmacht geweest. Via de vliegbasis Deelen en Weesp werden de opleidingen in augustus 1953 verplaatst naar Schaarsbergen, bij de toenmalige Technische Onderwijs Inrichting, om te worden ondergebracht in enkele van de vele gebouwen die de Duitsers gedurende de eerste jaren van de bezetting hadden gebouwd als onderkomen voor hun vliegbasispersoneel dat op en van Deelen opereerde.

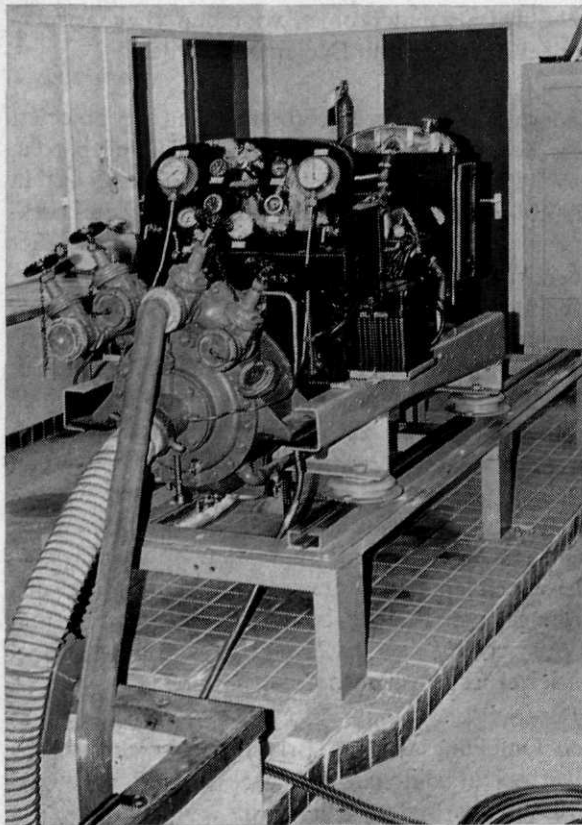
Sedertdien is er veel verbouwd aan de objecten ten behoeve van de brandweeropleidingen, o.a. resulterende in een bestraat oefenterrein, dat in 1960 in gebruik werd genomen. Daar in de krijgsmacht ook moet worden meegewerkt aan het tegengaan van de milieuverontreiniging, werd herziening van de bestaande oefenobjecten bijzonder urgent. Met de afvoer van niet verbrande brandstoffen moest beter worden rekening gehouden: een in de bodem doordringen van slechts geringe hoeveelheden olie zal namelijk het grondwater in ernstige mate verontreinigen. In 1968 werden plannen gemaakt voor nieuwe gebouwen ten behoeve van de praktijkinstructie en voor de aanleg van een nieuw oefenterrein, waar de grondwaterverontreiniging volkomen zou kunnen worden tegengegaan. Met de bouw daarvan werd in juni 1969 begonnen en op 25 mei 1971 kon het geheel officieel in gebruik worden genomen.

De Opleidingsafdeling Brandweer beschikt thans over oefenfaciliteiten, die in Nederland, en mogelijk ook daarbuiten, uniek zijn. >

Afb. 7 Situatie gebouwen en terreinen

Afb. 8 Pompstestkamer

Gebouwen en terreinen

Afb. 7 geeft een overzicht van het terrein met de daarop gesitueerde gebouwen, waarvan gebouw 45 en 47 werden gerenoveerd en 46 nieuwbouw is. Een belangrijke ruimte in dit gebouw is de zg. droogkamer waar de bedrijfskleiding van de cursisten aan rekken is opgehangen. Afhankelijk van de vochtigheidsgraad en de temperatuur is er doorstroming van warme lucht, zodanig, dat natte kleding die na einde oefeningen is opgehangen, de andere ochtend weer geheel droog is. Uitstekende douches en toiletgelegenheden staan de cursisten ter beschikking om zich na het vermoeiende werk te kunnen baden.

Een ruim lokaal, ingericht voor de instructie aan pompmaterieel, en een pompstestkamer (afb. 8) zijn eveneens in bedoeld gebouw ondergebracht, en voorts is er een uitgebreid magazijn (afb. 9).

Het oefenterrein beslaat een oppervlakte van ca. $100 \times 80 \text{ m}^2$ gewapend beton, waarop de zwaarste brandweervoertuigen kunnen rijden. Op het terrein zijn de objecten gesitueerd, elk bestemd voor een bepaalde oefening: vloeistof-, gebouwen-, vliegtuig- en tankautobrandbestrijding. Het geheel is zodanig geconstrueerd dat er geen bodemverontreiniging kan plaatsvinden. Alle niet verbruikte brand- en blusstoffen stromen via een leidingsys-

Afb. 9 Magazijn ▷

Afb. 10 Dagelijks gebeuren ▽

teem naar een afscheidingsinstallatie, waar langs mechanische weg een scheiding plaatsvindt, waarna het van olie en restanten blusstof gezuiverde water het riool in stroomt. Een onderzoek naar de mate van luchtverontreiniging werd ingesteld door het bureau Wetenschappelijk Onderzoek van de Klu. Daaruit is gebleken, dat de rookwolken in de onmiddellijke omgeving van het oefenterrein een verontreiniging veroorzaken waaraan de waarde 9 wordt toegekend. (Bij het getal 250 is de onderste grens bereikt waarbij in enige mate van gevaar kan worden gesproken.)

De voor de oefeningen nodige brandstof wordt betrokken uit een ondergrondse tankinstallatie, waarin 100.000 liter brandstof kan worden opgeslagen. Door middel van pomp en slangen worden de objecten van brandstof voorzien. Ten behoeve van de oefeningen met persluchtmaskers staat een kelder ter beschikking, waarin een labyrint aan kruipgangen is aangelegd; bovendien is een ruimte ingericht waarin een hypermoderne vulinstallatie voor het vullen van de luchtcilinders staat opgesteld en waar tevens onderhoudswerkzaamheden aan bedoeld materieel worden uitgevoerd. Het

voor de oefening nodige bluswater wordt betrokken uit rond het oefenterrein geplaatste brandkranen; voor hetzelfde doel is ook een bluswatervijver aangelegd.

Slotbeschouwing

Enorme zwarte rookwolken stijgen torenhoog de lucht in. Tientallen jongelieden van de krijgsmacht worden geoefend in brandbestrijding om straks op hun onderdeel metterdaad te kunnen optreden, waarbij het kan gaan om seconden, zeker waar het betreft het redden van inzittenden uit verongelukte vliegtuigen. Het oefenen (afb. 10) is een

dagelijks gebeuren bij de Luchtmacht Elektronische en Technische School, waar in 1974 ruim 500 cursisten een brandweercursus volgden. Sedert 1947 werden ca. 6500 cursisten opgeleid. Het laat zich aanzien, dat ook in de toekomst nog velen de opleidingen zullen volgen, mede gelet op de plannen tot samenwerking met brandweeroopleidingen uit de civiele sector.

Goed materieel, bemand met goed opgeleid personeel, vormen mede de brandverzekering voor de krijgsmacht en een morele steun voor hen, die bij de uitoefening van hun taak aan de gevaren van brand kunnen worden blootgesteld.

Dienstplicht of vrijwilligerskrijgsmacht

J. M. A. Thomas

majoor der cavalerie

Slot van blz. 118

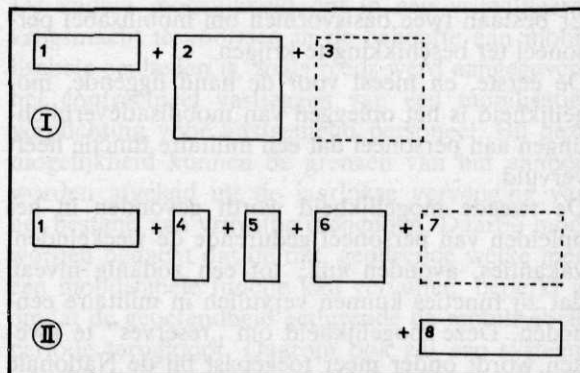
In het eerste deel van dit artikel (*Mil. Spect.* 144 (1975)(3)108) is aandacht besteed aan de pogingen die in de laatste jaren in Nederland zijn ondernomen om te komen tot een vergroting van het vrijwilligersaandeel in de krijgsmacht. Daarbij werd onder meer gewezen op drie belangrijke basisgegevens voor elk systeem van legervorming: de taakstelling, de daarvoor benodigde middelen en het daarvoor vereiste budget. De militaire dienstplicht staat ter discussie, in het bijzonder doordat deze belasting in natura slechts door een beperkt aantal Nederlanders wordt opgebracht. Een vergelijking van de voornaamste voor- en nadelen leidde tot de conclusie dat een op basis van vrijwilligheid bemande krijgsmacht voor Nederland in principe het meest wenselijk zou zijn. In dit deel wordt ingegaan op de realiseerbaarheid van een zodanige vrijwilligerskrijgsmacht.

De realiseerbaarheid

Of een vrijwilligerskrijgsmacht realiseerbaar is hangt af van het antwoord op drie kernvragen:

1. kunnen de aanvaarde taken met de *volledig gemobiliseerde krijgsmacht* worden uitgevoerd (praktisch vertaald: is het mobilisabele bestand groot genoeg?);
2. kunnen we een vrijwilligerskrijgsmacht betalen?
3. kunnen we de vereiste aantallen werven?

Bij het analyseren van de consequenties die zijn verbonden aan een vrijwilligerskrijgsmacht dient eerst te worden vastgesteld over wat voor een krijgsmacht we het hebben, want daarbij zijn nogal wat verschillende modellen mogelijk. Omdat het aantal, in voorkomend geval door vrijwilligers te vervangen, dienstplichtigen in de Koninklijke marine en de Koninklijke luchtmacht relatief gering is (in 1977 resp. 2660 en 3110 dienstplichtigen tegen 36.000 bij de Koninklijke landmacht) [1] beperken wij ons tot de Koninklijke landmacht. Van de mogelijke modellen voor legervorming worden hier, geschematiseerd, twee voorbeelden

Afb. 1 Twee theoretische mogelijkheden voor legervorming (niet op schaal)

1 beroeps, 2 vrijwilligers met contract van 6 jaar, 3 mobilisatieverplichting van 6 jaar, 4 vrijwilligers met contract van 12 jaar, 5 vrijwilligers met contract van 6 jaar, 6 vrijwilligers met contract van 2 jaar, 7 mobilisatieverplichting van maximaal 10 jaar, 8 vrijwillige reservisten

gegeven (afb. 1). Het *eerste model* werd in 1971 voorgesteld door het Tweede-Kamerlid voor de CHU, H. Kikkert. Hij wilde dat het leger zou worden samengesteld uit beroepspersoneel en uit vrijwilligers met een contract van 6 jaar en een mobilisatieverplichting van nog eens 6 jaar. Het *tweede model* is een toegevoegde theoretische mogelijkheid, bedoeld om een indruk te geven van de veelheid aan alternatieven die zouden kunnen worden bedacht. Dit model kent beroepspersoneel, vrijwilligers met verschillende contractduur en verschillende mobilisatieverplichting, en reserve-eenheden.

Een model mag slechts als alternatief in beschouwing worden genomen indien daarin de parate functies die momenteel worden bezet door dienstplichtigen, alle of vrijwel alle worden overgenomen door vrijwillig dienenden. Bovendien moet dan ook nog met de afgezwaaide vrijwillig dienenden het te mobiliseren deel van de Koninklijke landmacht kunnen worden gevuld, voor zover dat niet kan worden bemand met op een andere wijze ter beschikking komend personeel. Bij het vaststellen van elk model dient nauwkeurig te worden

bepaald aan welke eisen van geoefendheid het personeel in de verschillende eenheden moet voldoen en hoe de onderdeelsgoefendheid moet zijn. Het spreekt voor zich zelf, dat deze eisen aanmerkelijk hoger zullen liggen in de eenheden die bij het Eerste Legerkorps zijn ingedeeld dan bij bewakingseenheden voor statische objecten. Steeds dient te zijn gegarandeerd, dat de geoefendheid voldoet aan de gestelde functionele en onderdeelseisen.

Er bestaan twee basisvormen om mobilisabel personeel ter beschikking te krijgen.

De eerste, en meest voor de hand liggende, mogelijkheid is het opleggen van mobilisatieverplichtingen aan personeel dat een militaire functie heeft vervuld.

De tweede mogelijkheid wordt gevonden in het opleiden van personeel gedurende de weekeinden, vakanties, avonden enz., tot een zodanig niveau dat zij functies kunnen vervullen in militaire eenheden. Deze mogelijkheid om „reserves” te kweken wordt onder meer toegepast bij de Nationale Reserve. Omdat deze qua opzet afwijkt van de situatie in Engeland en de Verenigde Staten wordt hierna aan de systematiek in beide laatstgenoemde landen de nodige aandacht besteed. Onze Nationale Reserve mag bekend worden verondersteld.

Vrijwillige reservisten

De Territorial Army and Volunteer Reserve (TAVR) in Engeland telt circa 52.000 man, ingedeeld in mobilisabele eenheden. Met uitzondering van de parachutistenbrigade zijn alle overige eenheden niet groter dan een bataljon of compagnie. Ongeveer 80% van de eenheden heeft na mobilisatie een NAVO-taak. De overblijvende 20% heeft een algemene reservetaak. De meeste TAVR-eenheden zijn vrijwel op de toegestane sterkte en de beste eenheden hebben lange wachtlijsten. Jaarlijks wordt circa 25% van het personeelsbestand afgelost, hetgeen niet ongunstig is, gelet op promotiemogelijkheden en vergroting van het contingent burgers met een militaire opleiding. De Britse TAVR was aanvankelijk georganiseerd als een afzonderlijk leger met oud materieel, middelmatige geoefendheid en werd in het algemeen gekwalificeerd als „tweederangs”. Gedurende de laatste tien jaar vond een reorganisatie plaats. De TAVR is opgenomen in het beroepsleger. Iedere TAVR-eenheid maakt deel uit van een paraat regiment. Aan alle TAVR-eenheden is beroepspersoneel toegevoegd; op compagniesniveau zijn dat twee of

drie onderofficieren en in elk geval de sergeant-majoor; op bataljonsniveau zijn dat in hoofdzaak stafofficieren en commandanten. Daarbij wordt ervoor gezorgd dat een derde van deze functies altijd door reservisten wordt bezet. De reserve-eenheden maken gebruik van de oefenfaciliteiten van het parate deel van het leger en krijgen in de weekeinden en in een jaarlijkse oefenperiode van langere duur een intensieve training. De Britse reservestrijdkrachten zijn gemotiveerd, goed geoefend en uitgerust, en staan klaar voor onmiddellijke inzet. Deze kwalificatie werd ontleend aan de beschikbare literatuur. De vraag doet zich daarbij voor, welke normen werden aangelegd. Zijn de op deze wijze opgeleide manoeuvre-eenheden bv. in staat, in brigadeverband alle aan het beweeglijke gevecht verbonden opdrachten op een verantwoorde wijze uit te voeren of kunnen deze eenheden niet voor dit soort taken worden bestemd? Uitgaande van de door 1 LK te stellen eisen zou het wel eens erg moeilijk kunnen zijn, op deze wijze het vereiste peil van geoefendheid te bereiken.

Behalve in het Verenigd Koninkrijk komen wij ook vrijwillige reservisten tegen in de Verenigde Staten. De „Reserve” en de „National Guard” worden op vrijwillige basis bemand. In het Amerikaanse systeem bestond tot 1974 uitsluitend een vorm van samenwerking tussen het staande leger en de reserve doordat actief dienende officieren als adviseur daarbij waren ingedeeld. Omdat deze gering in aantal waren en slechts functioneerden op niveaus hoger dan bataljon hadden zij slechts een miniem effect op de training van reserves, die toch voornamelijk plaatsvindt op compagniesniveau. Het Amerikaanse adviseurssysteem voor de reserves was in feite identiek aan dat voor de Vietnamese strijdkrachten: adviezen, maar géén verantwoordelijkheid.

Dit in tegenstelling tot het Britse systeem. In de Britse plannen wordt bovendien uitgegaan van het zeer tijdig inzetten en oproepen van reserves; daarentegen werden in de VS, mede als gevolg van de beperkte geoefendheid, 120 tot 180 dagen nodig geacht voor de activering van deze eenheden.

In het kader van de totale modernisering van de krijgsmacht werden ook de Reserve en de National Guard aangepakt. Zo werd bv. een trainings- en opleidingsprogramma gestart waarbij de reserve-eenheden intensief samenwerken met eenheden van het staande leger. Alle reserve-eenheden kregen nauwkeurig omschreven mobilisatieopdrach-

ten, beter materieel enz. Voor de toekomst is een verdere integratie van reserves en het staande leger voorzien; te verwachten is dan ook dat de gevechtsgereedheid aanmerkelijk beter zal worden dan in het vorenstaande werd aangegeven.

Indeling mobilisabel personeel en mobilisabele eenheden

De indeling van „reserves” is een aspect van de legervorming waarover internationaal nogal verschillend wordt gedacht. In Israël bv. wordt op ruime schaal gebruik gemaakt van reserve-eenheden. De meeste daarvan zijn op regionale basis, naar de woonplaats, georganiseerd om een snelle mobilisatie mogelijk te maken. Men kent daarbij het systeem van verzamelpunten, waar de volledige oorlogsuitrusting voor operaties gereed wordt gehouden. De Israëliëse mobilisatieplannen zijn in hoge mate ontwikkeld en worden op uitgebreide schaal beoefend. De reserve-eenheden die bestemd zijn voor de voorste linies, zijn georganiseerd in brigades en steunende eenheden.

Evenals in de Sovjet-Unie worden daarentegen in de Duitse Bondsrepubliek de beschikbare reservisten vrijwel uitsluitend gebruikt voor het opvullen van individuele plaatsen. In de Bondsrepubliek geschiedt dat omdat men van mening is dat er in een conflict onvoldoende tijd zal zijn om volledige eenheden op te roepen en naar de grens te verplaatsen.

In de Sovjet-Unie doet men dat mogelijk omdat men in het verleden — vooral in de Eerste Wereldoorlog — uiterst slechte ervaringen heeft opgedaan met de reserve-eenheden.

De situatie op het gebied van de bedreiging van de veiligheid, de geografische positie, de beschikbare mankracht en de financiële middelen, de politieke opvattingen, enz., het zijn alle factoren die bepaalde systemen van reservevorming in een zeker land mogelijk maken en andere systemen daarentegen niet. Het zou derhalve onjuist zijn zonder grondige analyse te kiezen voor een bepaald model.

Tussen de twee mogelijkheden zoals deze worden gerepresenteerd door Israël en de Duitse Bondsrepubliek, ligt de huidige Nederlandse situatie: de in de Defensienota 1974 vermelde beleidsvoornemens zijn vermoedelijk wel ongeveer het uiterste dat, bij het verdelen van de landmacht in een paraat en een mobilisabel deel, gegeven de oorlogsopdracht, nog verantwoord mag heten.

Het aanbod van *vrijwillige reservisten* is in kwantitatieve zin vrijwel alleen afhankelijk van de wer-

vingsmogelijkheden. In kwalitatieve zin moet rekening worden gehouden met beperkte mogelijkheden om dit personeel te brengen op het niveau van geoefendheid dat in de onderscheiden functies wordt gevraagd. Daarmee zal in de vergelijking van vraag en aanbod tevens rekening moeten worden gehouden.

Mobilisatieverplichting

De andere mogelijkheid om in een vrijwilligerskrijgsmacht te voorzien in de behoefte aan mobilisabele eenheden is, zoals reeds werd aangegeven, het contractueel vastleggen van een mobilisatieverplichting voor uitstromend personeel. Bij deze mogelijkheid kunnen de grenzen van het aanbod worden afgeleid uit de jaarlijkse vervanging van het bestand aan vrijwillig dienenden. Daarbij moet worden bedacht dat de tijd, gedurende welke men een mobilisabele functie kan vervullen, beperkt is omdat de geoefendheid gedurende de mobilisabele periode terugloopt. Daarom ook zal een systeem van indeling moeten worden toegepast waarbij de best geoefenden de zwaarste functies vervullen. Wordt de geoefendheid minder dan moeten de indelingen worden gewijzigd, met alle daaraan verbonden nadelen, zoals kostbare herhalingsoefeningen, omscholingen, enz. Van veel belang in een vrijwilligerskrijgsmacht zal zijn een zo nauwkeurig mogelijke vaststelling van de eisen die in de verschillende mobilisabele functies worden gesteld, zodat zo efficiënt mogelijk gebruik kan worden gemaakt van het schaars beschikbare personeel. De vraag doet zich daarbij voor of het huidige, uit operationele overwegingen aantrekkelijke, systeem van parate, RIM- en mobilisabele eenheden wel zou kunnen worden toegepast.

Het is niet moeilijk, globaal aan te geven hoeveel personeel in een systeem met korte-termijn vrijwillig dienenden totaal beschikbaar kan komen. Daarvoor moet wél een aantal uitgangspunten worden vastgesteld. Als eerste uitgangspunt bij de berekening geldt het aantal parate functies dat door korte-termijn vrijwillig dienenden wordt vervuld.

In het in tabel 1 gegeven cijfervoorbeeld is uitgegaan van het aantal parate functies dat volgens de Defensienota 1974 door dienstplichtigen in 1977 zal worden vervuld. In 1977 zijn in totaal 36.000 dienstplichtigen onder de wapenen. Bij een diensttijd van 14 maanden, waarvan 4 opleiding en 10 paraat, zullen globaal 10.000 man in opleiding zijn en 26.000 man op parate functies zijn ingedeeld. Indien deze 26.000 functies worden vervuld

TABEL 1

Prognose van het aantal militairen dat na hun vervulling van een korte vrijwillige verbintenis beschikbaar is voor mobilisabele indeling; bij verschillende contractduur en bij een bezetting door dit personeel van 26.000 parate functies in de Koninklijke Landmacht

		Contractduur in jaren			
		2	4	6	8
Jaardoorsneden	1	17.250	7.500	4.750	3.500
	2	16.387	7.125	4.512	3.325
	3	15.568	6.769	4.287	3.159
	4	14.790	6.430	4.072	3.001
	5	14.050	6.109	3.869	2.851
	6	13.348	5.803	3.675	2.708
	7	12.680	5.513	3.492	2.573
	8	12.046	5.237	3.317	2.444
	9	11.444	4.975	3.151	2.322
	10	10.872	4.726	2.994	—
Totaal beschikbaar		138.000	60.000	38.000	26.000

door tweejaarscontractanten die een opleiding krijgen van 6 maanden, betekent het dat jaarlijks 17.250 man beschikbaar komen voor mobilisabele indeling ($2/3 \times 26.000$). Bij een contract van 4 jaar is dat 7500 man, bij 6 jaar 4750 man en bij 8 jaar 3500 man. Deze cijfers fungeren als uitgangsgedaten in het cijfervoorbeeld. Voor de berekening van het totaal dat in het mobilisabele bestand beschikbaar komt, werd aangenomen dat men maximaal 10 jaar op een mobilisabele functie kan worden gehandhaafd en dat een indeling van personen boven de 35 jaar¹ niet wenselijk is. Voorts werd rekening gehouden met een jaarlijks mobilisatieverloop van 5%.²

Van dit totaal beschikbare bestand zullen nimmer allen op een functie kunnen worden ingedeeld. Steeds zal sprake zijn van kwalitatieve verschillen tussen vraag en aanbod, waardoor de indeling van een aantal mensen onmogelijk wordt. Men kan wel proberen dat aantal zo klein mogelijk te houden, bv. door een systeem van opleiden voor meer dan één functie, door omscholing, herhalings-oefeningen, enz.

Behalve het kwantitatieve speelt ook het kwalita-

¹ Opgemerkt moet worden dat men in het huidige systeem op grond van opgedane ervaringen t.a.v. kennisvervaging, fysieke conditie, verloop in de eenheden enz., uitgaat van 6 jaar inzetbaarheid, met voor het merendeel der functies een leeftijdsgrens van 30 jaar. Deze ervaringsgegevens maken duidelijk dat 10 jaar en 35 jaar mogelijk wel eens te optimistische verwachtingen zouden kunnen blijken te zijn.

² Het jaarlijkse verloop van 5% is een ervaringscijfer dat ook nu wordt gehanteerd. Uit het mobilisabele bestand verdwijnt nl. jaarlijks vrij veel personeel door overlijden, afkeuring, vertrek naar het buitenland, dienstneming bij politie, brandweer, enz.

tieve aspect een rol aan de vraagzijde, waar circa 150.000 mobilisabele functies moeten worden vervuld. In het theoretische model waarin ook rekening is gehouden met de indeling van vrijwillige reservisten is het van veel belang vast te stellen hoeveel functies in het mobilisabele bestand *niet* door deze reservisten zouden kunnen worden vervuld omdat daaraan te hoge eisen van geoefendheid zijn verbonden. Deze functies moeten in elk geval kunnen worden gevuld uit het in tabel 1 aangeduide mobilisabele bestand en uit het mobilisabele personeel, voortkomende uit de kort-verbandsvrijwilligers en technisch specialisten (tabel 2) die zodanig korte tijd geleden zijn afgezwaaid, dat het vereiste peil van geoefendheid nog aanwezig mag worden verondersteld.

Kan worden voldaan aan de mobilisabele behoefte?

De vraagstelling of, indien zou worden overgegaan op een vrijwilligersleger, kan worden voldaan aan de mobilisabele behoefte laat zich, gelet op het voorgaande, alléén beantwoorden indien voldoende inzicht bestaat in de aan de respectieve functies en onderdelen te stellen kwalitatieve eisen en de ter beschikking komende individuele militairen en eenheden. Een voorzichtige prognose is desondanks toch wel te geven.

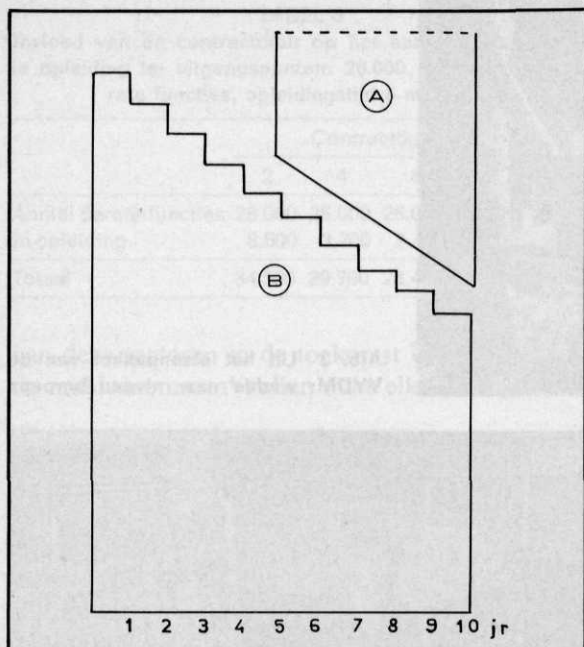
1. Het moet, gelet op de maximaal beschikbare aantallen vrijwilligers die een parate functie heb-

TABEL 2

Overzicht van het voor mobilisabele indeling theoretisch beschikbare aantal gewezen kort-verbandsvrijwilligers (KVV'ers) en technisch specialisten; bij een aangenomen gemiddelde contractduur van 5 jaar en uitgaande van de in 1977 voorziene aantallen

	Contractduur 5 jaar	
Jaardoorsneden	1	1.000*
	2	950
	3	902
	4	857
	5	814
	6	774
	7	735
	8	698
	9	663
	10	630
Totaal beschikbaar		8.023

* In 1977 zullen naar verwachting ca. 5000 functies worden vervuld door technisch specialisten en kort-verbandsvrijwilligers; dat betekent dat, bij een gemiddelde contractduur van 5 jaar, jaarlijks ca. 1000 man instromen in het mobilisabele bestand.

Afb. 2 Schematische voorstelling van het bestand aan mobilisabel personeel, uitgaande van onder meer de tweejaarscontractanten in tabel 1 en de huidige kortetermijn vrijwillig dienenden in tabel 2

A vrijwillige reservisten, B afgezwaaide vrijwilligers (totaal 138.000 in 10 jaar)

ben vervuld, worden betwijfeld of in een vrijwilligersleger, zelfs al zou gebruik worden gemaakt van vrijwillige reservisten, kan worden voldaan aan de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan mobilisabel personeel, in het bijzonder omdat deze laatsten boven een bepaald „kwaliteitsniveau” niet kunnen worden ingedeeld (afb. 2).

2. In elk geval moet uit het oogpunt van de mobilisabele vulling een vrijwilligersleger onhaalbaar worden geacht indien niet het merendeel van de korte-termijn vrijwillig dienenden contracten zou willen sluiten van 2 tot ten hoogste 4 jaar (tabellen 1 en 2).

De betaalbaarheid

Het kostenaspect is bij de beschouwing over de wenselijkheid niet aan de orde gekomen, omdat de beantwoording van de vraag of de militaire dienstplicht zou moeten blijven gehandhaafd, op meer principiële argumenten moet worden gebaseerd dan het al dan niet „goedkoper” zijn. Het gaat in feite erom of wij bereid en in staat zijn een vrijwilligerskrijgsmacht te betalen. Zou blijken dat de vrijwilligerskrijgsmacht excessief duur zou worden dan gaat het aspect wenselijkheid wél een rol spelen, omdat dan sprake kan zijn van de afwe-

ging van aanmerkelijke belangen. Van huis uit het kostenaspect reeds in de opsomming van vóór- en nadelen te betrekken is tegenover de dienstplichtigen weinig redelijk.

Kosten per individuele militair

Als een van de belangrijkste kostenfactoren geldt natuurlijk de *wedde*. Deze is voor dienstplichtigen aanmerkelijk lager dan voor het vrijwillig dienende personeel. In de in beschouwing genomen literatuur worden deze verschillende wedden zonder meer meegenomen in de kostenstijging. Bezien uit het standpunt van de overheid is dat niet onjuist. Het overheidsbudget wordt in een dienstplichtigenleger bij gelijke aantallen personeel minder door de wedde belast dan in een vrijwilligersleger. Een deel van de kosten van een dienstplichtigenleger wordt niet door de overheid betaald, maar door de dienstplichtigen gedragen. Anders gezegd: de werkelijke kosten van de factor arbeid blijven in een dienstplichtigenkrijgsmacht verborgen doordat ze zijn ondergebracht bij de individuele dienstplichtigen. Bij de berekening van de kosten van een dienstplichtigenkrijgsmacht zou van de werkelijke kosten van de arbeid moeten worden uitgegaan. Daarbij zou wel kunnen worden aangegeven welk deel door de dienstplichtigen zelf wordt gedragen. Bij dit aspect van de kostenvergelijking tussen vrijwilligers en dienstplichtigen zullen dan wel verschillen zichtbaar worden, o.m. door andere gemiddelde leeftijden en dienstjaren, maar deze zullen, in vergelijking met de huidige verschillen, te verwaarlozen zijn.

Dit standpunt vinden we in zekere zin ook terug in de uitspraak van 82,6% van de geënquêteerden in een onderzoek in 1974 van de Stichting Volk en Verdediging naar de houding van de Nederlandse bevolking ten aanzien van defensievraagstukken: „Dienstplichtigen dienen ten minste het wettelijk vastgestelde minimumloon te ontvangen”. [2]

De eis van de VVDM, de wedde onmiddellijk op te trekken tot het minimum-jeugdloon is, door de weddeverhoging in één stap tot het peil van het netto besteedbaar minimum-jeugdloon, per 1 januari 1975 gerealiseerd. De VVDM ziet deze erkenning niet als een eindpunt. Zij is van mening dat de wedde zo snel mogelijk moet worden opgetrokken tot het niveau van de beroeps (afb. 3) [3] [4].

Aangenomen mag worden dat de druk om de wedde van de dienstplichtigen te verhogen totdat voor een gelijke prestatie een gelijke beloning wordt gegeven, zal blijven bestaan. De gelijkstel-

Afb. 3 Uit het eisenpakket van de VVDM: wedde naar niveau beroeps

ling van vrijwillig dienenden en dienstplichtigen op het punt van de wedde lijkt een kwestie van tijd.³ Of een volledige gelijkstelling ten opzichte van het beroepspersoneel wel billijk zou zijn vereist een beschouwing op zich. Omdat hier slechts wordt nagegaan welke elementen in de financiële vergelijking moeten worden meegenomen kan worden volstaan met de vaststelling dat het aan te bevelen is bij de theoretische berekening van de kosten, ook voor de dienstplichtigen de beroepswedde als uitgangspunt te nemen.

De kosten per man mogen dan gelijk zijn voor wat betreft het *salaris* dat wordt genoten, er zijn nog wel andere aan de categorieën verbonden verschillen. Zowel in de Verenigde Staten, waar voor het eerst in 34 jaar het Amerikaanse leger weer geheel uit vrijwilligers bestaat, als in Groot-Brittannië werden, o.m. uit het oogpunt van de werving, aanzienlijke verbeteringen aangebracht in de secundaire arbeidsvoorwaarden. Huisvesting, voeding, recreatieve en geneeskundige voorzieningen, enz. werden om deze reden op een aanmerkelijk hoger niveau gebracht (afb. 4 en 5).

In 1973 is bv. in de Verenigde Staten \$ 3 miljard en in 1974 zelfs nog meer aan dit soort verbeteringen uitgegeven. Ook moet rekening worden gehouden met hogere pensioenlasten en wachtgelden bij een vrijwilligersleger.

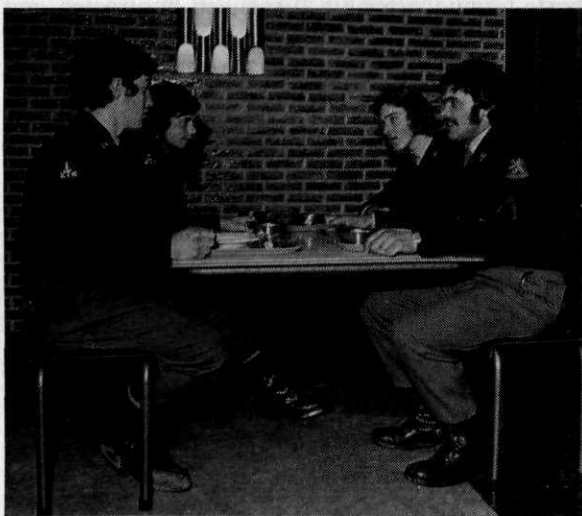
De kosten die zijn verbonden aan het scheppen van redelijke overgangsmogelijkheden, na afloop van het contract, naar de burgermaatschappij zijn ons welbekend, o.m. uit de aan technisch specialisten geboden studiefaciliteiten en de, ook voor KVV'ers geldende, premieregeling.

Het verschil tussen de vrijwillig dienenden en de dienstplichtigen zal overigens ook in een aantal

Afb. 4 Secundaire arbeidsvoorwaarden vroeger ...

Afb. 5 ... en binnenkort

³ In 1970 werd door de Tweede Kamer bv. een motie aangenomen waarin de minister van defensie werd verzocht in 1972 beroepspersoneel en dienstplichtig personeel gelijk te honoreren.

TABEL 3

Invloed van de contractduur op het aantal militairen dat in opleiding is; uitgangspunten: 26.000 te vervangen parate functies, opleidingstijd 6 maanden

	Contractduur in jaren				
	2	4	6	8	12
Aantal parate functies	26.000	26.000	26.000	26.000	26.000
In opleiding	8.500	3.700	2.400	1.800	1.200
Totaal	34.500	29.700	28.400	27.800	27.200

van deze sectoren in de toekomst kleiner worden; de middensommen⁴ zullen naar elkaar toegroeien.

Opleidingssterkte

Het aantal personen dat onder de wapenen is, vermindert naarmate contracten van langere duur worden gesloten. Omdat dan de gemiddelde tijd van functievervulling langer wordt, behoeven minder militairen in opleiding te worden genomen. Uitgaande van de reeds genoemde 26.000 door vrijwillig dienenden te vervullen parate functies, betekent dit bv. dat bij vervulling door vierjaarscontractanten 5000 militairen minder nodig zijn dan bij contracten van twee jaar (tabel 3).

Het spreekt vanzelf, dat deze aantallen veranderen indien de opleidingstijd wordt verkort of verlengd. In het voorbeeld is uitgegaan van een gemiddelde opleidingstijd van 6 maanden. Het verschil tussen het aantal militairen dat in opleiding is voor deze 26.000 functies is bij dienstplichtigen met een dienstduur van 14 maanden, en een opleidingsduur van 4 maanden, en de tweejaarscontractanten dan ook slechts 1500 man (10.000 — 8500). Naarmate méér militairen in opleiding zijn, zijn ook meer instructeurs nodig, is meer infrastructuur nodig, zijn meer technische hulpmiddelen nodig, enz.

Bij de keuze voor een systeem van legervorming zal het aantal militairen dat jaarlijks moet worden opgeleid een belangrijk criterium vormen in het bepalen van de voorkeur. De onderlinge afhankelijkheid van een aantal aspecten van de legervorming is daarbij een beperkende factor. In het bijzonder waar de vulling van het mobilisabele bestand moet zijn gegarandeerd. Indien bij contracten van langere duur voor de vulling van mobilisabele functies een beroep zal moeten worden gedaan op vrijwillige reservisten ontstaan andere, en mogelijk zelfs aanzienlijke, opleidingskosten. Naarmate de vrijwillige verbintenissen meer in de

⁴ Middensom: gemiddelde kosten per rang/categorie dienstverband.

buurt komen van de duur van de militaire dienstplicht wordt het voordeel geringer.

Overige kostenfactoren

Door de grotere vakkennis van het personeel in een vrijwilligerskrijgsmacht zal het materieel minder aan slijtage onderhevig zijn, er zullen minder oefeningen nodig zijn en men mag in „productieve” functies (monteurs e.d.) een hogere productie verwachten. Daardoor zullen de exploitatiekosten gunstig worden beïnvloed. Het verdient aanbeveling, binnen de beperkingen die worden gesteld door de mobilisabele behoeften, bijzonder nauwkeurig vast te stellen in welke sectoren contracten van lange duur de grootste baten zouden opleveren. Dit is onder meer van belang voor het richten van de wervingsinspanning.

Rekening moet worden gehouden met gemiddeld hogere rangen in een vrijwilligerskrijgsmacht en het daardoor stijgen van de totale personeelskosten.

One suspects, however, that the large proportion of officers and NCOs among volunteer forces reflects, at least to some extent, a concession to the exigencies of recruitment: whoever would enlist as a private soldier unless he were offered a good chance to be promoted to higher rank? [5]

Een vergelijking van de verdeling van het personeel over de verschillende categorieën in een aantal landen ondersteunt dit vermoeden (tabel 4).

De Nederlandse situatie bij de KI week, blijkens een analyse van het personeelsbestand, in oktober 1972 niet af van die zoals voor de Bondsrepubliek en Frankrijk is aangegeven in tabel 4 (resp. 7,34, 24,34 en 68,32%). Het verschijnsel van het verhogen van de aan door vrijwilligers te bezetten functies verbonden rangen deed zich in Nederland onder meer voor bij de introductie van het technisch-specialistenproject.

De betere motivatie van het vrijwillig dienende

TABEL 4

Procentuele verdeling van het militair personeel over verschillende categorieën in een aantal landen*

Land	Officieren	Onderofficieren	Overigen
Engeland	14	41	45
VS	13	52	35
België	9	31	60
Bondsrepubliek Dld	7	25	68
Frankrijk	7	27	66
Oostenrijk	5	20	75
Italië	9	21	70

* Ontleend aan [5].

personeel zou mogelijk van invloed kunnen zijn op het opleidingsverloop en daardoor kunnen leiden tot een vermindering van de personeelskosten.

De *wervingskosten* daarentegen zullen sterk stijgen omdat moet worden geconcurrereerd op een vrije arbeidsmarkt waar, zelfs in de huidige situatie van meer dan 200.000 werklozen, in bepaalde sectoren sprake is van een achterblijven van het aanbod bij de vraag. De betekenis van een ontspannen arbeidsmarkt voor de wervingsmogelijkheden voor de krijgsmacht wordt ten onrechte wel eens te rooskleurig voorgesteld. Zoals ook in Engeland en de Verenigde Staten het geval was, moet worden gerekend op een aanzienlijke uitbreiding van het personeelsbestand dat voor recrutering van vrijwilligers wordt ingezet en er zullen kostbare wervingscampagnes moeten worden gehouden.

Macro-economische consequenties

In het voorgaande is reeds een kostenaspect aangeduid dat niet volledig in de budgetkosten zichtbaar wordt, nl. een deel van de werkelijke kosten van de factor arbeid. Financiële consequenties die *volledig buiten het defensiebudget* liggen zijn de macro-economische gevolgen van het onttrekken van een aantal manjaren aan de nationale economie en het niet adequaat benutten van de door hoogwaardige (civiele) opleidingen verworven deskundigheid. Naarmate de tijd van functievervulling wordt verkort, vermeerderd het aantal personen dat in opleiding is en groeit ook het aantal „improductieve” manjaren. Bij de indeling van hoogwaardig opgeleide dienstplichtigen op relatief eenvoudige functies vermindert het rendement van de (civiele) opleidingen. Bij de overgang naar een vrijwilligerskrijgsmacht wordt het aantal improductieve manjaren verminderd en worden de opleidingen beter benut, indien en voor zover althans het ter beschikking komende personeel in het arbeidsproces kan worden opgenomen. Deze twee factoren kunnen in een macro-economisch model worden uitgedrukt.

Kostenvergelijking

Een vergelijking van de kosten van een vrijwilligersleger en een kadernilitieleger kan op drie verschillende wijzen worden opgezet:

1. volledig binnen het defensiebudget;
2. met doorberekening van de kosten van de factor arbeid die nu worden gedragen door de dienstplichtigen;

3. met inbegrip van de macro-economische gevolgen.

De keuze voor één van deze methoden van vergelijking is van invloed op het verschil in kosten. Gelet op het vorenstaande mag worden aangenomen, dat de eerste vergelijking alléén in het voordeel zal uitvallen van het kadernilitieleger indien de wedde van de dienstplichtigen (aanmerkelijk) beneden die van het beroepspersoneel ligt. Omdat de vraagstelling zich, bij een analyse van de kosten in eerste instantie richt op de *betaalbaarheid* van de vrijwilligerskrijgsmacht, verdient de eerste vergelijking de voorkeur. Blijkt daaruit dat het verschil tussen een vrijwilligersleger en een kadernilitieleger aanvaardbaar is, dan hoeft een bredere vergelijking, die immers toch in het voordeel zou spreken van de vrijwilligerskrijgsmacht, niet meer te worden gemaakt.

In zijn studie betreffende de voor- en nadelen van een vrijwilligerskrijgsmacht concludeerde H. W. Wenders [6] in 1971 dat een kadernilitiekrijgsmacht duurder zal zijn dan een vrijwilligerskrijgsmacht indien de wedde van dienstplichtigen zal worden opgetrokken tot het niveau van het vrijwillig dienende personeel.

Door de organisatieadviesbureaus Berenschot en Bosboom & Hegener werd in 1972 op basis van gegevens van het Centraal Planbureau een berekening gemaakt van de nationaal-economische gevolgen van een vrijwilligerskrijgsmacht. Daaruit volgde dat een vrijwilligerskrijgsmacht met dezelfde operationele mankracht als de toenmalige tot gevolg zou hebben [7]:

- een verhoging van het bruto nationaal product in de orde van grootte van f 440 miljoen;
- een verhoging van belastinginkomsten in de orde van grootte van f 135 miljoen;
- een verhoging van het defensiebudget van f 350 miljoen.

In verband met de overgang op een vrijwilligerskrijgsmacht zijn in de Verenigde Staten in de afgelopen jaren door verscheidene instanties berekeningen gemaakt ten aanzien van de te verwachten budgettaire consequenties. De ramingen bleken nogal uiteen te lopen maar indiceerden toch alle dat een vrijwilligerskrijgsmacht meer zou kosten dan een kadernilitiekrijgsmacht bij gelijke operationele sterkte. In dit verband moet worden gewezen op de noodzaak in de Verenigde Staten de wedde van het beroepspersoneel op een maat-

schappelijk aanvaardbaar niveau te brengen. Het totale inkomen van een gehuwde beroepsmilitair tot en met de rang van sergeant lag bv. beneden de „armoedegrens” die door de Social Security Administration was vastgesteld [8].

Deze drie constateringën bevestigen dat het van veel belang is bij de berekeningen nauwkeurig vast te stellen welke uitgangspunten worden gehanteerd.

De werving

Als derde en laatste kernpunt van de realiseerbaarheid van een vrijwilligerskrijgsmacht komt de werving aan de orde.

De afdeling Personeelsvoorziening van de DOOP/KI heeft in de afgelopen jaren nogal wisselende wervingsopdrachten gekregen. Voor wat betreft de werving van personeel voor in de organisatie-tabellen als zodanig aangemerkte functies voor vrijwillig dienenden (beroepspersoneel en technisch specialisten) moesten de laatste jaren ongeveer 3000 militairen per jaar worden geworven. Dit aantal werd nimmer bereikt, in het bijzonder doordat de werving van technisch specialisten sterk achterbleef bij de vraag (tabel 5). In het overzicht zijn geen KVV'ers/VND'ers opgenomen omdat deze categorie moet worden gezien als „dienstplichtigen vervangend” en geen duidelijke behoefte kan worden aangegeven. Door de afdeling Personeelsvoorziening werden boven de in tabel 5 gegeven aantallen ook nog eens circa 550 KVV'ers/VND'ers per jaar geworven. Dit betekent dat in de afgelopen jaren ongeveer 2400 militairen per jaar werden geworven. De in de toekomst door de genoemde afdeling te werven aantallen lopen terug omdat een teruggang in het bestand aan vrijwillig dienenden wordt voorzien. Officieren min 8,8%, onderofficieren min 11,1% en overigen min 13,1% in 1977 ten opzichte van 1972. In 1983 zal dit een vermindering ten opzichte

TABEL 6

Jaarlijks te werven aantallen militairen; uitgangspunten: 2500 vrijwilligers volgens huidige maatstaven, aantallen van tabel 1, opleidingsverloop 20%, diensttijdverloop 10%

	Contractduur in jaren			
	2	4	6	8
Behoeftte	17.250	7.500	4.750	3.500
Opleidingsverloop	1.700	750	500	350
Diensttijdverloop	1.700	750	500	350
Huidige behoefte	2.500	2.500	2.500	2.500
Per jaar te werven	23.200	11.500	8.250	6.700

TABEL 5

Overzicht wervingsresultaten (naar gegevens van de Afdeling Personeelsvoorziening DOOP/KI)

Categorie	Jaar	Behoeftte	Aangenomen	
			aant.	perc.
KMA	1968	117	116	99
	1969	100	89	89
	1970	124	97	78
	1971	124	113	91
	1972	168*	147	82
	1973	67	61	91
	1974	99	102**	103
OCOSD	1974	59	52**	88
KMS	1968	665	704	100
	1969	665	584	88
	1970	665	496	75
	1971	665	553	83
	1972	495	550	111
	1973	450	394	88
	1974	355	285**	80
Beroeps-korporaals	1968		185	
	1969		127	
	1970		67	
	1971		142	
	1972	145	183	126
	1973	105	103	98
	1974	83	82**	99
Technisch specialisten	1968	1844	1533	83
	1969	1934	1204	62
	1970	2283	984	43
	1971	1855	1205	65
	1972	1974	1318***	67
	1973	1200	1063	89
	1974	1200	1091**	91

* De werving voor de KMA werd in 1972 geïntensiveerd i.v.m. de door de invoering van de Mammoetwet in 1973 tijdelijk verminderde aantallen eindexamenkandidaten.

** Tot 1 december 1974

*** De werving werd medio augustus 1972 getemporiseerd.

te van 1972 tot gevolg hebben van respectievelijk 9,9, 15,5 en 9% [1]. Dit betekent dat de afdeling Personeelsvoorziening in de komende jaren voor de vervulling van de voor vrijwillig dienenden voorziene functies, rekening moet houden met de volgende globale jaarlijkse wervingsaantallen: officieren 200, onderofficieren 550, beroepskorporaals 120, technisch specialisten + KVV-korporaals 1700, totaal ca. 2500. Boven dit aantal van 2500 moeten in een vrijwilligerskrijgsmacht ook nog de vrijwilligers worden geworven die op de in de toekomst voorziene dienstplichtigenfuncties komen. Het aantal dat jaarlijks moet worden geworven is afhankelijk van de duur van de contracten. De totale wervingsbehoefte is voor een aantal situaties weergegeven in tabel 6. ▷

De 8-3-1-regel en planningsaantallen

Bij het voorzien in de jaarlijkse behoefte aan vrijwillig dienend personeel hanteert men voor planningsdoeleinden de zogenaamde 8-3-1-regel. Men gaat daarbij ervan uit dat, wil één contract worden afgesloten, men ongeveer drie personen moet keuren en testen en dat men bij acht mensen belangstelling moet hebben gewekt voor een verbintenis als vrijwillig dienende militair. Deze aantallen mogen hoog lijken, zij zijn gebaseerd op ervaringscijfers en kunnen zeker voor het globaal aftasten van de realiseerbaarheid van een vrijwilligerskrijgsmacht worden gebruikt. Passen we de 8-3-1-regel toe op de aantallen die volgens tabel 6 bij verschillende contractduur jaarlijks moeten worden geworven dan komen we tot aanmerkelijke aantallen die moeten worden geïnteresseerd en gekeurd (tabel 7).

In het voorgaande is aangetoond dat bij de contracten van langere duur, met het opleggen van een mobilisabele verplichting aan de afgezwaaide vrijwilligers, niet zal kunnen worden voldaan aan de mobilisabele behoefte. De theoretische mogelijkheid werd daarbij onderkend, voor een aantal mobilisabele functies *vrijwillige reservisten* te werven. Het voordeel van een verminderde wervingsbehoefte zoals in tabel 7 wordt aangegeven bij de contracten van langere duur, wordt daarmee uiteraard teniet gedaan.

Bij de globale wervingsbehoefte van de Koninklijke landmacht dienen nog de aantallen voor de overige krijgsmachtdelen en de Koninklijke marechaussee te worden opgeteld om te komen tot de voor de totale krijgsmacht vereiste wervingsinspanning. Rekening moet worden gehouden met een minimaal noodzakelijke werving voor de vulling van deze personeelsbestanden van circa 5000 man. Wat dit betekent bij toepassing van de 8-3-1-regel is eenvoudig vast te stellen.

Jaarlijks worden circa 110.000 mannelijke Nederlanders ingeschreven in de dienstplichtregisters. Voeg daarbij een zelfde aantal vrouwen, dan kunnen wij rekenen op een jaarlichting van circa 220.000. Bij de start van het technisch-specialistenproject werd onvoldoende rekening ermee gehouden dat de mogelijkheid uit meer dan één jaarlichting personeel te recruterende een eenmalige zaak was en dat de goede wervingsresultaten in de aanvang van het project niet het begin vormden van een geleidelijk stijgende reeks wervingscijfers.

In het Verenigd Koninkrijk werd de leerplichtige

TABEL 7
Planningsaantallen voor de werving

	Contractduur in jaren*			
	2	4	6	8
Jaarlijks aan te nemen	23.200	11.500	8.250	6.700
Jaarlijks te keuren (factoren 2 en 3)	46.000	23.000	16.000	13.000
	à	à	à	à
	69.000	34.000	24.000	20.000
Jaarlijks te interesseren (factoren 6 en 8)	139.000	69.000	49.000	40.000
	à	à	à	à
	185.000	92.000	66.000	53.000

* De aangegeven contractduur geldt slechts voor het personeel dat op de in tabel 3 vermelde 26.000 parate functies moet komen. In het aantal jaarlijks aan te nemen militairen zijn echter ook de andere categorieën begrepen.

leeftijd in 1973 van 15 naar 16 jaar gebracht; dat had onmiddellijk grote invloed op de wervingsresultaten. In de Verenigde Staten wordt het continueren van de huidige bevredigende wervingscampagnes — geslaagd doordat men zich nu heeft kunnen richten op een vrij groot wervingsareaal — betwijfeld; daarom hecht men er thans veel belang aan een verlenging van de contracten door de huidige vrijwilligers. Bij het analyseren van de wervingsmogelijkheden moet dan ook de *jaarlijkse behoefte* worden afgezet tegen het *jaarlijkse aanbod* op de arbeidsmarkt. Eerst dan ontstaat een juist inzicht in de opgaven waarvoor men zich zelf stelt.

Benutting vrouwelijk wervingspotentieel

In de Verenigde Staten werd in 1972 het „Equal Rights Amendment” door het Congres aanvaard. Dit amendement, gepaard aan de noodzaak het wervingsareaal voor de vrijwilligerskrijgsmacht zo groot mogelijk te maken, droeg bij tot het streven naar uitbreiding van het aantal functies in de krijgsmacht dat door vrouwen mag worden vervuld. In feite mogen vrouwen in de toekomst in principe worden ingedeeld op alle functies met uitzondering van de gevechtsfuncties: er gaan zelfs stemmen op die bezwaar aantekenen tegen deze laatste vorm van „discriminatie” van de vrouw in de krijgsmacht. Momenteel telt alleen al het leger op een sterkte van 781.600 meer dan 24.000 vrouwelijke militairen; het streefdoel voor 1979 is 50.000 of meer. In de gehele krijgsmacht is op dit moment dat aantal reeds ruim overschreden. In augustus 1974 waren reeds 136.000 functies in de krijgsmacht opengesteld voor vrouwen en men gaat met deze herclassificatie onverminderd door. De Verenigde Staten gaan met hun indelingsbeleid ten minste even ver als Israël, waar de „Hel

Nashim" in principe alle functies vervult waaruit mannen kunnen worden vrijgemaakt voor gevechtsfuncties.

Het door Nederland in 1971 bij Rijkswet goedgekeurde verdrag van New York van 1953, betreffende de politieke rechten van de vrouw, staat — voor wat betreft de vervulling van overheidsambten — géén onderscheid toe op grond van sekse. Maar ook afgezien daarvan zullen bij de eventuele overgang op een vrijwilligerskrijgsmacht vooral uit wervingsoverwegingen zoveel mogelijk functies moeten worden opengesteld voor vrouwen. Daarbij zal onvermijdelijk de vraag aan de orde komen of het maatschappelijk aanvaardbaar zal zijn, vrouwen in te delen op combattante functies (tirailleur, straaljagerpiloot, enz.).

Arbeidsmarkt

Op de Nederlandse arbeidsmarkt, waar de werving moet plaatsvinden, zijn twee belangrijke ontwikkelingen te onderkennen:

1. het aantal jongeren met een uitgebreide opleiding groeit en voor de eenvoudige functies komt een steeds kleiner deel van de schoolverlatende jeugd in aanmerking;
2. een stijging van de structurele werkloosheid.

Dit betekent voor de krijgsmacht dat enerzijds de wervingsmogelijkheden voor het grote aantal *eenvoudige functies*, in het bijzonder in de Koninklijke landmacht, kleiner worden, maar dat anderzijds de conjunctuur in het voordeel van de werving werkt. Omdat in het bedrijfsleven voor de eenvoudige functies nog steeds een beroep moet worden gedaan op buitenlandse arbeiders lijken de perspectieven voor dit soort functies in de krijgsmacht zeker niet gunstig. De werving voor de meer aantrekkelijke functies in de krijgsmacht loopt op dit moment goed; daarin zou mogelijk voor de naaste toekomst nog een zekere groei kunnen zitten. In dit verband is het goed op te merken, dat de voor het technisch-specialistenproject gekozen opleidingsconceptie en de mogelijkheden die op studiegebied aan KVV'ers worden geboden, het aantal beperkt geschoolde Nederlanders doen verminderen. Omdat aan deze categorie een relatief grote behoefte bestaat bij een beperkt aanbod, wordt de reeds in deze sector van de arbeidsmarkt bestaande spanning vergroot. De wervingsmogelijkheden onder de beperkt geschoolden worden mede daardoor steeds moeilijker. Het bedrijfsleven kan bij het achterblijven van het aanbod bij de vraag uitwijken naar de buitenlandse werknemers. De in-

deling van „gastarbeiders" in de krijgsmacht, hoewel volgens de grondwet niet onmogelijk, en ooit in D'66-kringen als idee gelanceerd, achten wij voorshands niet haalbaar. Zou bij een vrijwilligerskrijgsmacht veel aandacht worden besteed aan (aanvullende) civiele opleidingen dan zou dit voor het bedrijfsleven betekenen dat de „importnoodzaak" van personeel voor eenvoudige functies wordt vergroot. Voor de krijgsmacht betekent dit dat het gekozen wervingssysteem latere werving moeilijker maakt.

Wervingsmogelijkheden

In de Verenigde Staten wordt bij de werving veel verwacht van de verhoging van de wedde en de bij toetreding voor bepaalde functies uit te betalen bonussen. Dit is in overeenstemming met de visie van professor *P. A. Samuelson* die een vrijwilligerskrijgsmacht mogelijk acht door de werking van het prijsmechanisme. Een verhoging van de wedde (en verbetering van de overige condities) zou in vredestijd leiden tot een vergroting van het aanbod [9].

In Nederland ligt de situatie beslist minder eenvoudig. De gedachte dat een verhoging van de wedde zou kunnen worden ingevoerd onafhankelijk van de ontwikkelingen op loongebied in het bedrijfsleven lijkt weinig reëel. Ook een systeem van bonussen, vergelijkbaar met het handgeld dat vroeger bij in dienst treden werd uitbetaald, lijkt in de Nederlandse verhoudingen, maatschappelijk gezien, niet haalbaar.

Uit de literatuur kan worden opgemaakt dat het militaire beroep in Nederland voor velen weinig aantrekkelijk is. Daarbij kan men constateren dat:

- de meeste belemmeringen voor toetreding van vrij fundamentele aard zijn;
- deze belemmeringen zowel in doelstellingen en structuur als in het functioneren van de krijgsmacht liggen;
- de image van de krijgsmacht(delen) van groot belang is.

Wil de werving van aanmerkelijk grotere aantallen dan de huidige met enige kans op succes worden gevoerd, dan kan niet worden volstaan met een verbetering van de huidige wervingsmogelijkheden of met het creëren van wéér een nieuwe categorie met een aantal specifieke arbeidsvoorwaarden. Prof. dr. *J. A. A. van Doorn* heeft, in de Werkgroep Vrijwilligers met Tijdelijke Verbintenis, dit

eens getypeerd als het „uitkrabben van nog een aantal uithoeken van de arbeidsmarkt”.

Daarbij komt dat een verbetering van de huidige primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden (overbieden van het bedrijfsleven) slechts beperkt mogelijk is en geen uitzicht biedt op aanzienlijke verbeteringen van de werving. De situatie in de Verenigde Staten is, door de beperkter sociale voorzieningen, de armoede onder delen van de bevolking en de grotere onafhankelijkheid van Defensie op het gebied van de loonvorming, aanzienlijk gunstiger. Daarbij komt dat de werving van vrijwillig dienenden daar zelfs zeer goed liep toen het salarisniveau ten opzichte van dat in de burgermaatschappij laag was te noemen. De in de Verenigde Staten bij de start van het Volunteer Army-project bestaande ruimte voor salarisverhogingen is in Nederland niet aanwezig.

Het vervangen van militairen door burgerpersoneel in een aantal functies zoals in de Verenigde Staten en in Engeland en zoals ook door Wenders in zijn studie [6] wordt voorgesteld, zou uit wervingsoogpunt niet onaantrekkelijk zijn maar is, gegeven de behoefte aan militairen voor het mobilisabele bestand, slechts (zeer) beperkt mogelijk. Om dezelfde reden is het in de Verenigde Staten toegepaste systeem van interne werving (verlenging van contracten) in de Nederlandse situatie ook slechts beperkt mogelijk.

Vergelijkingen met andere landen op het gebied van de recrutering dienen met grote zorgvuldigheid te worden gemaakt omdat de omstandigheden waaronder deze geschiedt en de middelen die kunnen worden gehanteerd onderling zeer kunnen afwijken. Het grote beroep dat bv. in Engeland wordt gedaan op de zeer jeugdigen (16 jaar en ouder) zal voor velen in Nederland niet aanvaardbaar zijn.⁵ De image van de krijgsmacht in Engeland en de daardoor geboden wervingsmogelijkheden zal in Nederland vermoedelijk niet vlug zijn te bereiken. De mogelijkheden voor plaatsing in het buitenland, zoals in de krijgsmacht van de Verenigde Staten en de aantrekkingskracht daarvan

⁵ Momenteel staat weliswaar de mogelijkheid open voor de zeer jeugdigen om verbintenissen te sluiten, o.m. bij de KMS en voor bepaalde technisch-specialistenfuncties vanaf 16 jaar en voor de KMA en OCOSD vanaf 17 jaar, maar deze werving is niet te vergelijken met de aantallen die in Engeland worden geworven. Een van de redenen dat de werving in Engeland onder de jeugdigen goed loopt, ligt in de relatief beperkte scholingsmogelijkheden voor bepaalde groepen jongeren in de burgermaatschappij en de wijze waarop daarvan door Defensie gebruik wordt gemaakt: 'Join the Army — and be a professional'.

op een aantal jongeren, kennen wij slechts in beperkte mate, enz.

Gelet op de jaarlijks te werven aantallen en de mogelijkheden daartoe in de Nederlandse situatie is de uitspraak gewettigd dat een vrijwilligersleger bij de in de Defensienota 1974 aangegeven doelstellingen niet haalbaar is.

Slot

In het begin van het artikel werd vermeld dat in de Verenigde Staten de overgang op een volledig uit vrijwilligers bestaande krijgsmacht mogelijk werd gemaakt door de omvang van de krijgsmacht te verminderen en tevens de werving te intensiveren. Nederland verkeert niet in de situatie dat het een aantal mondiale verplichtingen kan afstoten. Vandaar dat bespiegelingen in de sfeer van „de tijd van de massalegers is voorbij” voor ons géén zin hebben. Wij zullen ons moeten baseren op de verplichtingen zoals die zijn aangegeven in de Defensienota, onder aantekening dat deze is gebaseerd op een optimistische verwachting ten aanzien van de MBFR-onderhandelingen.

De behoefte aan een groot aantal kwalitatief hoogwaardige mobilisabele eenheden bij de Koninklijke landmacht maakt op de voorziene dienstplichtige functies uitsluitend indeling mogelijk van vrijwillig dienend personeel met contracten van korte duur.

De jaarlijks te werven aantallen militairen zullen dan ook zeer aanzienlijk moeten zijn. Zeker in de aangegeven verhoudingen moeten zij als *niet haalbaar worden beschouwd*.

De vaststelling dat de dienstplicht als belasting in natura in feite een overdracht in inkomen betekent, gevoegd bij het feit dat een vrijwilligerskrijgsmacht niet haalbaar is, onderstreept de noodzaak dat met spoed een oplossing wordt gezocht voor de niet te rechtvaardigen ongelijkheid in lastenverdeling. Daarmee zou worden gehandeld in overeenstemming met de uitspraak van de huidige voorzitter van de Personeelraad, luitenant-generaal *jr. W. H. de Savornin Lohman*, in NRC/Handelsblad van 8 mei 1971:

Het hele dienstplichtbeleid moet hoog nodig grondig op de helling komen (een activiteit waarmee de Commissie Dienstplichtbeleid doende is). Want één ding is wel duidelijk geworden: er zijn situaties ontstaan die niet meer kunnen worden aanvaard. [23]

Ten slotte: het moet worden betreurd dat de publiciteit, ontstaan rond de instelling van de

Staatscommissie, die de Regering zal moeten adviseren omtrent de wenselijkheid en mogelijkheid van afschaffing van de dienstplicht en overgang naar een geheel op vrijwilligheid steunende krijgsmacht, bij vele belanghebbenden de hoop zal hebben gewekt dat de militaire dienstplicht binnen afzienbare tijd tot het verleden zou gaan behoren. Uit een globale beschouwing als deze moet het

maar ál te duidelijk zijn geworden dat die hoop ijdel is en de gewekte verwachtingen een rationele grond missen: een op basis van vrijwilligheid geformeerde krijgsmacht is niet haalbaar, hoezeer men dat ook anders zou wensen! Dat neemt overigens niet weg dat het zeer zeker toejuicing verdient dat de commissie de militaire dienstplicht aan een grondige beschouwing zal onderwerpen.

Literatuur

1. *Defensienota*. Staatsuitgeverij, Den Haag (1974) 136..141.
2. *Kontakt Bull.* Stichting Volk en Verdediging 10(1974) (15), (16).
3. *Leger en dienstplicht en VVDM*. Komm. burgerwerk VVDM.
4. *Twintig* (1975)(4 feb.)1.
5. E. Häckel — *Military manpower and political purpose*. Adelphi Paper 72. Int. Inst. for Strategic Studies, Londen (1970)15.
6. H. W. Wenders — Studie betreffende de voor- en nadelen van een vrijwilligers- resp. een kadermilitie-krijgsmacht en de gewenste personele samenstelling van de Nederlandse krijgsmacht(delen). *Mars in Cathedra* (1971)(9)510.
7. *De toekomst van de Nederlandse defensie*, bijl. Dienstvervulling naar keuze. Comm. Van Rijckevorsel. Staatsuitgeverij, Den Haag (1972)8.
8. J. L. Burckley — *Int. Herald Trib.* (1971)(18 mrt).
9. P. A. Samuelson — *Economics*. New York (1970)63.
10. W. J. de Langen — *De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht*. N. Samson N.V., Alphen/rijn (1954).
11. J. Pergent — *Berufsarmee, Wehrpflichtarmee oder Miliz?* *Wehrkunde* (1965)(9).
12. C. B. A. Spil — Een economische benadering van de dienstplicht. *Econ.-Stat. Ber.* (1966)(8).
13. H. Volten — Dienstplicht, legervorming en de Nederlandse economie. *Econ.-Stat. Ber.* (1967)(1).
14. *Achtergrondinformatie over het project Technisch Specialisten*. Min. van defensie, DOOP/KI (1967).
15. A. A. Soetekouw en H. Volten — Algemene dienstplicht in ontwikkeling. *Econ.-Stat. Ber.* (1968)(2).
16. J. E. van Gorp — Enkele aantekeningen betreffende de alternatieve dienstplicht. *Kernvraag* (1969)(5).
17. T. S. Gates — *The report of the President's commission on an all-volunteer armed force*. Library of Congress cat. (1970)(2).
18. *Beroepsleger ja of nee?* Verslag discussieavonden Utrecht. Sticht. Volk en Verdediging (1970).
19. W. H. de Savornin Lohman — Naar een beroepsleger in Nederland. *Ons leger* (1970)(3).
20. B. M. Jellema — Beroepsleger of dienstplicht. *Intermediair* (1970)(6 nov.).
21. S. L. Canby en B. P. Klotz — *The budget cost of a volunteer military*. Rand Corp. (1970).
22. H. Kikkert — *Nota inzake de mogelijkheden van de vervanging van het huidige kadermilitieleger door een kadervrijwilligersleger*. (1971)(apr).
23. W. H. de Savornin Lohman — Dienstplichtbeleid moet grondig op de helling. *NCR/Handelsblad* (1971) (8 mei).
24. E. B. Wilson. A volunteer army. . . three views. *Army* (1971)(7).
25. M. Janowitz — Towards an all-volunteer military. *The publ. interest* (1972)(27).
26. M. Janowitz — Volunteer armed forces and military purpose. *Foreign affairs* (1972)(4).
27. *Defensie in de jaren '70*. Centrum v. Staatkundige Vorming, Den Haag (1972).
28. S. M. Cunningham — *The volunteer soldier, his needs, attitudes and expectations*. Cinecom Corp., Cambridge/Mass (1972).
29. F. A. Abbott — *The feasibility of an all-voluntary military establishment*. US Army War College, Carlisle Barracks/Penns (1972).
30. M. R. Laird — *Progress in ending the draft and achieving the all-volunteer force*. Rep. to the President. Washington (1972).
31. E. Genzberg — Defense manpower a \$ 40-billion problem. *Perspectives in defense management* (1972).
32. W. C. Clemens Jr. — Militias in the missile age. *Mil. Rev.* (1972)(8).
33. G. A. Withers — The wage costs of an all-volunteer army. *Econ. Rec.* (1972)(9).
34. *Central all-volunteer task force. Utilization of military women*. Nat. Techn. Inf. Serv., Springfield, Wash. DC (1972).
35. M. Janowitz — *The U.S. Forces and the Zero draft*. Adelphi Paper 94. Int. Inst. for Strategic Studies, Londen (1973).
36. M. Janowitz — The social demography of the all-volunteer armed force. *Ann. Amer. Acad. Polit. and Soc. Sci.* (1973)(406).
37. All volunteers, no draft — how army stands to gain. *US News and World Rep.* (1973)(2 apr).
38. I. Heymont en M. H. Rossen — Five foreign army reserve systems. *Mil. Rev.* (1973)(3).
39. M. Sanger — *Implications of the Nixon doctrine for the defense planning process*. Strat. Studies Center, Stanford Res. Inst. (1973)(aug).
40. *Vrede, Vrijheid en Defensie*. VVD, Den Haag (1974).
41. W. L. Ebel — Guard and reserve forces America's Maginot line? *Mil. Rev.* (1974)(3).
42. R. H. Kohn — The all-volunteer army: too high a price? *US Naval Inst. Proc.* (1974)(3).
43. J. Hollander — *Verwachtingen die bestaan t.a.v. de nationale mankrachtsituatie op middellange termijn* (stellingen t.b.v. NCD-jaarverg., 3 april 1974).
44. C. Woster — The Women's Army Corps, the past is their prologue. *Army* (1974)(5).
45. N. Sellers — A lesson for US reserve units. The British TAVR. *Army* (1974)(6).
46. Skirts and stripes. *Time* (1974)(26 aug).
47. *Status report on the U.S. Army*. Greenbook (1974) (okt).

De toekomst van het Kosteninformatiesysteem van de Koninklijke luchtmacht

drs. B. van Nes

kapitein van de Koninklijke luchtmacht, registeraccountant

Sinds de instelling van de Commissie Programma-budgettering bij het ministerie van defensie (MvD) hebben enkele functionarissen van het ministerie hun gedachten omtrent de grondslagen van het Planning-, Programmering- en Budgetteringssysteem (PPBS) en het daarmee verband houdende Kosteninformatiesysteem (KIS) gepubliceerd (*Mil. Spect.* 143(1974)(1)35, (5)214). De nadruk bij deze publikaties valt op de behoefte van de centrale leiding aan objectieve financieel-economische informatie over de defensie-activiteiten ten behoeve van de centrale besluitvorming. Tot op heden is echter publiekelijk nog weinig aandacht besteed aan de toepassing van het PPBS en het KIS bij de diverse krijgsmachtdelen. Dat is te betreuren, aangezien met name een goedwerkende KIS op de laagste niveaus van de defensie-organisatie een belangrijke bijdrage kan leveren tot het verkrijgen van bedoelde informatie. Het volgende dient dan ook te worden gezien als een poging de mogelijkheid te schetsen van een goed werkend KIS op de Klu-onderdelen¹ dat mede kan voorzien in de informatiebehoefte van de centrale leiding.

Behoefte aan kosteninformatie bij de Klu

Op grond van het feit dat de Klu-taak op zo doelmatig mogelijke wijze, rekening houdende met de beschikbare financiële middelen, dient te worden uitgevoerd, bestaat binnen de Klu behoefte het kostenaspect van te nemen en genomen beslissingen zichtbaar te maken. Als voorbeeld van de behoefte aan kosteninformatie-Klu: het resultaat van een terzake gehouden enquête bij de organen van de Klu-onderdelen, -staven en het centrale apparaat (zie de tabellen 1 en 2) die, gezien hun huidige functie en taak, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, te maken hebben met de finan-

¹ Het gestelde in dit artikel komt in grote lijnen overeen met het gestelde in het eindrapport van de Werkgroep Herziening Administratie Depot Straalmotoren (DSM). De schrijver was secretaris van die werkgroep.

cieel-economische aspecten van de Klu. Uit de tabellen blijkt duidelijk de behoefte van alle organen aan kosteninformatie, die hen in staat stelt inzicht te verkrijgen in de kosten per wapensysteem per soort activiteit. Behalve de behoefte aan kosteninformatie voor de eigen beslissingsvoorbereiding en -evaluatie, onderkent de Klu dat een dergelijke behoefte aan informatie eveneens bestaat bij organisaties buiten de Klu, zoals het ministerie van defensie, het ministerie van financiën en het parlement. Deze behoefte komt tot uitdrukking in de vraag naar kosteninformatie inzake de te leveren en de geleverde prestaties van de Klu, en die inzake de waardering van de Klu-activa t.b.v. de Staatsbalans.

Het vorenstaande leidt ertoe dat de Klu ernaar streeft, op alle niveaus in de organisatie waar beslissingsbevoegdheid is neergelegd, c.q. de rapportering naar organisaties buiten de Klu is opgedragen, relevante kosteninformatie beschikbaar te hebben.

Ontwikkeling KIS/Klu sinds 1968 (jaar van instelling Stuur- en werkgroep KIS/Klu)

De activiteiten van de Stuur- en werkgroep KIS, waarvan de laatste organiek is ondergebracht bij de stafsectie Financieel beleid (L5) van de Luchtmachtstaf, hebben anno 1974 geleid tot een vrijwel volledige inventarisatie van de kosten per kostensoort per Klu-onderdeel. De Klu-depots, voor zover ressorterende onder het Commando Logistiek en Opleidingen, stellen jaarlijks een begroting op waarin, behalve de kostensoorten, tevens met behulp van een kostenverdeelstaat een manuurprijs per werkcentrum wordt bekendgemaakt. Eveneens jaarlijks wordt een jaarverslag gepubliceerd waarin de verschillen tussen verwachte en gerealiseerde resultaten worden geanalyseerd.

Een verdere ontwikkeling van het KIS in de richting van een betere aanpassing op de behoefte

TABEL 1

Recapitulatie van behoefte aan financieel-economische informatie van de Klu-onderdelen, -staven en het centrale apparaat van het ministerie van defensie

A. BALANSGEGEVENS

1. **Terreinen**
 - a. in gebruik
 - b. niet in gebruik
2. **Gebouwen** (gerubriceerd naar soort gebouw)
 - a. in gebruik (overcapaciteit aangeven)
 - b. niet in gebruik
3. **Installaties in gebouwen**
 - a. in in gebruik zijnde gebouwen
 - b. in niet in gebruik zijnde gebouwen
4. **Start- en rolbanen, overige verhardingen en afrasteringen**
5. **Wapensystemen en aan wapensystemen gebonden duurzame produktiemiddelen** (gerubriceerd naar wapensysteem)
6. **Niet aan wapensysteem gebonden militaire uitrusting**
7. **Niet aan wapensysteem gebonden duurzame produktiemiddelen (m.u.v. transportmaterieel)**
8. **Transportmaterieel (m.u.v. aan wapensysteem gebonden transportmaterieel)**
9. **Geneeskundig gebruiksmaterieel**
10. **Geactiveerde aanloopkosten** (met vermelding van het wapensysteem)
11. **Voorraden van een depot/voorzieningseenheid** gesplitst naar:
 - a. CVA gevoerd/niet in catalogus (NIC)-pakket;
 - b. bruikbaarheidscategorie;
 - c. wapensysteem.
12. **Handvoorraad** (gesplitst naar werkcentrum)
13. **Onderhanden opdrachten**, (gesplitst naar wapensysteem en:
 - a. directe loonkosten;
 - b. indirecte kosten;
 - c. directe materiaalkosten (onderverdeeld naar CVA, NIC en uitbestedingskosten).
14. **Debiteuren** (gesplitst naar KI/Km en derden)
15. **Stamvermogen** (gesplitst naar hoofdkostenplaats en staf onderdeel)
16. **Crediteuren** (wegens Machtiging tot Zelfstandige Aanschaffing/Uitbesteding (MZA/MZU))

wordt min of meer in de weg gestaan door de veelheid aan manuele arbeid die deze ontwikkeling zal meebrengen. Een oplossing voor dit probleem kan worden gevonden door het integreren van het KIS in bestaande en nog te ontwikkelen geautomatiseerde systemen ten behoeve van de materieelvoorziening, productiebesturing en de comptabele administratie. Bij een dergelijke integratie dient echter in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de objectiviteit en de betrouwbaarheid van de kosteninformatie. Deze objectiviteit en betrouwbaarheid kunnen worden verkregen door een kleine aanpassing van de organisatiestructuur van de Klu-onderdelen en door het opnemen van maatregelen van interne controle in de procedures.

TABEL 2

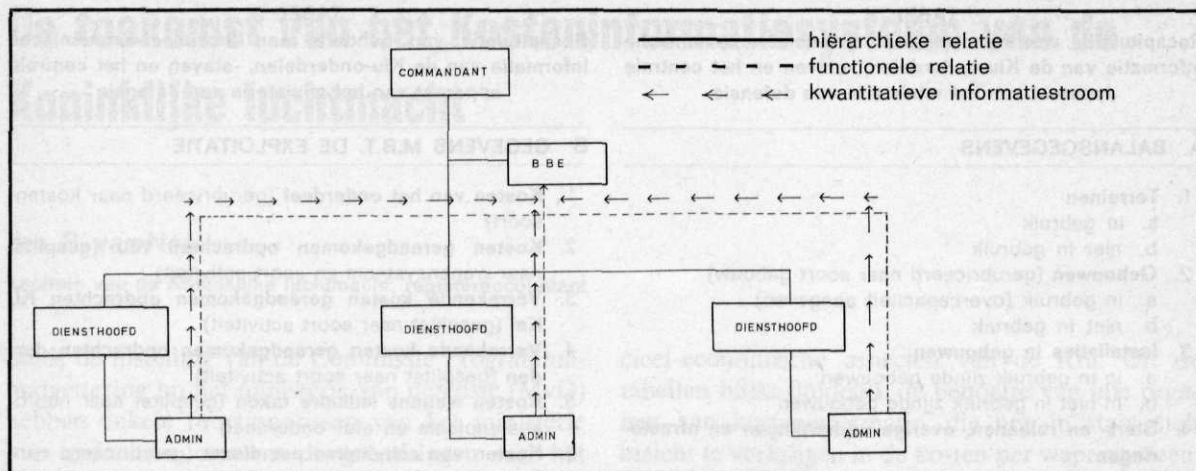
Recapitulatie van behoefte aan financieel-economische informatie van de Klu-onderdelen, -staven en het centrale apparaat van het ministerie van defensie

B. GEGEVENS M.B.T. DE EXPLOITATIE

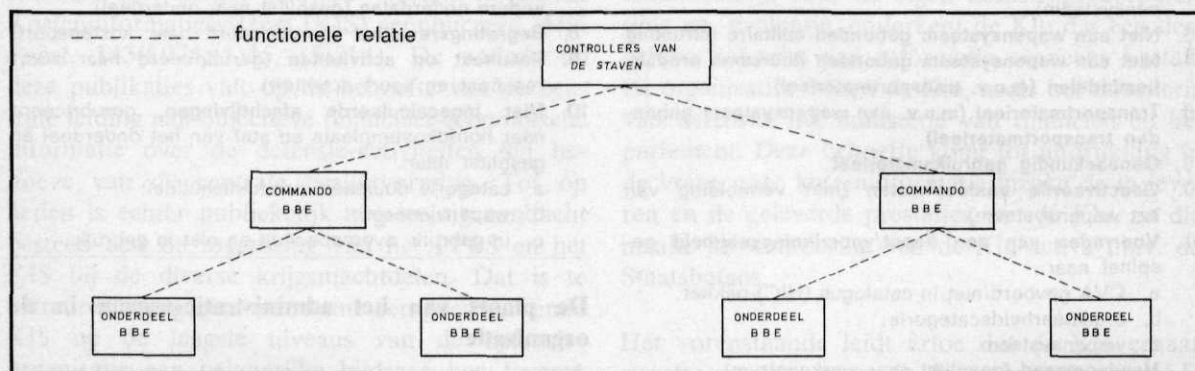
1. **Kosten van het onderdeel** (gerubriceerd naar kostensoort)
2. **Kosten gereedgekomen opdrachten Klu** (gesplitst naar wapensysteem en soort activiteit)
3. **Verrekenende kosten gereedgekomen opdrachten KI/Km** (gesplitst naar soort activiteit)
4. **Verrekenende kosten gereedgekomen opdrachten derden** (gesplitst naar soort activiteit)
5. **Kosten wegens militaire taken** (gesplitst naar hoofdkostenplaats en staf onderdeel)
6. **Kosten van activiteiten per dienst** (gerubriceerd conform activiteitenplan en gesplitst naar wapensysteem)
7. **Verrekenende kosten wegens dienstverlening aan andere onderdelen** (gesplitst naar onderdeel)
8. **Begrotingsresultaat** (gerubriceerd naar kostensoort)
9. **Resultaat op activiteiten** (gerubriceerd naar soort resultaat en soort activiteit)
10. **Niet ingecalculerde afschrijvingen**, gerubriceerd naar hoofdkostenplaats en staf van het onderdeel en gesplitst naar:
 - a. categorie duurzaam produktiemiddel;
 - b. wapensysteem;
 - c. in gebruik, overcapaciteit en niet in gebruik.

De plaats van het administratie-orgaan in de organisatie

Met als uitgangspunten de behoefte aan kosteninformatie op diverse niveaus t.b.v. de beslissingsvoorbereiding, én de behoefte van de commandant aan controle op de uitvoering van de door hem opgedragen taken, is nagegaan op welke plaats in de organisatie de kosteninformatie dient te worden verzameld, verwerkt, bewerkt en verstrekt, en waar de controle op de uitoefening van de gedelegeerde bevoegdheden dient te worden uitgevoerd. De huidige structuur bij de Klu ten aanzien van de administratieve organen heeft als kenmerk decentralisatie. De informatieverzorging vindt plaats op het niveau, waar de informatie nodig is ten behoeve van het doelmatig uitvoeren van taken. Voor zover betrekking hebbende op de kwantitatieve informatie — zoals man-uren, materieelverbruiken en doorlooptijden — is dit uiteraard de beste oplossing. Voor wat betreft de verzorging van kosteninformatie moet echter worden gekozen voor een gecentraliseerde structuur, tot uitdrukking komende in één orgaan dat hiërarchie direct onder de commandant van het onderdeel is geplaatst. Enerzijds biedt het bestaan van een KIS buiten de diensten de commandant zekere waarborgen omtrent de volledigheid en de onderlinge samenhang van de te verstrekken informatie, an-

Afb. 1 Relaties Bureau bedrijfseconomie (BBE) binnen het eigen onderdeel

Afb. 2 Externe relaties Bureau bedrijfseconomie (BBE) binnen de Klu

derzijds biedt deze centralisatie betere mogelijkheden voor zowel het gebruik van personeel met een specifieke deskundigheid op kosteninformatiegebied als het gebruik van administratieve hulpmiddelen.

Omdat de betrouwbaarheid van de kosteninformatie afhankelijk is van de betrouwbaarheid van de door de diensten geleverde kwantitatieve informatie, dient het administratieorgaan (hierna te noemen Bureau bedrijfseconomie, BBE) bedoelde informatie op volledigheid en juistheid te kunnen onderzoeken. Voor een doelmatige uitoefening van de administratieve en interne controletaak dienen aan het orgaan functionele bevoegdheden te worden toegekend over de administraties (zie afb. 1), ten einde te komen tot een doelmatige uitvoering van taken, voor zover betrekking hebbend op:

- a. bedrijfseconomische grondslagen;
- b. administratief-technische werkwijzen;
- c. maatregelen van interne controle.

Behalve de functionele relaties van het BBE

binnen het eigen onderdeel moet een structuur worden geschapen, waarin dat orgaan een functionele relatie verkrijgt met soortgelijke organen (zie afb. 2) op hogere niveaus, zoals het BBE van het betrokken commando en de controllers van de staven. Deze relaties zullen leiden tot het binnen de Klu ontwikkelen en toepassen van uniforme grondslagen en gebruiken op bedrijfseconomisch gebied.

Zoals reeds eerder gesteld, dient het KIS, behalve voor het voorzien in de behoeften aan kosteninformatie, eveneens te worden gebruikt voor het verstrekken van informatie met betrekking tot het gevoerde beleid — door de chefs van dienst aan de onderdeelscommandant en door de onderdeelscommandant aan hogere echelons — alsmede om het gewenste inzicht in de gang van zaken bij het onderdeel te kunnen verschaffen aan het ministerie van defensie en aan de Algemene Rekenkamer. Het lijkt, ter voorkoming van doublures in de controle, gewenst de interne controletaak van het administratieorgaan te doen plaatsvinden in overleg met het ministerie van defensie, afdeling Interne Controle KI/Klu, en mogelijk aan de

hand van de daardoor vast te stellen controle-instructies.

Procedures

De informatie voor het KIS moet, ten einde administratieve doublures te voorkomen, zoveel mogelijk worden ontleend aan bestaande administraties op personeels-, materieel-, comptabel en reparatiebesturingsgebied. Veelal zal dit tot gevolg hebben dat deze bestaande administraties dienen te worden aangepast dan wel aangevuld.

Voor wat betreft de personeelsadministratie heeft het KIS behoefte aan periodieke overzichten van het totale personeelsbestand per onderdeel en per kleinste organieke eenheid, en aan overzichten van de personeelsmutaties per kleinste organieke eenheid. In deze behoefte kan op eenvoudige wijze worden voorzien indien de centrale personeelsadministratie het KIS opneemt in de verzendlijst voor deze overzichten.

In de behoefte aan voorraadinformatie voor het KIS kan het meest doelmatig worden voorzien uit de Centrale Voorraadadministratie (CVA) dan wel uit een andere geautomatiseerde administratie die als voorraadadministratie kan dienst doen. Gezien de behoefte aan kosteninformatie van zowel L5 als de Controleur Militaire Administratie (CMA/Klu) zal met vrucht gebruik kunnen worden gemaakt van de door de CMA/Klu ontwikkelde en nog in ontwikkeling zijnde rapporteringssystemen ten behoeve van de externe controle.

Tot op heden zijn artikelen waaraan een onderhoudsplanning is verbonden, niet in de CVA opgenomen. De kosteninformatie aangaande deze artikelen kan derhalve niet aan de CVA worden ontleend. Dit houdt in, dat voor de tijd dat bedoelde groep artikelen (nog) niet in een aangepast automatiseringssysteem is opgenomen, de kosteninformatie manueel dient te worden verkregen uit de voorraadadministratie van bedoelde artikelen. De bruikbaarheid van de kosteninformatie zal aanmerkelijk toenemen, indien de kosten van de Klu kunnen worden toegerekend naar wapensystemen, zijnde samenstellen van duurzame produktiemiddelen die worden gebruikt ter uitvoering van één of meer hoofdtaken van de Klu. In de CVA is in de toepassingscode het wapensysteem onderscheid reeds gedeeltelijk tot uitdrukking gebracht. Door consequenter gebruik te maken van de toepassingscode, en deze gemakkelijk selecteerbaar te maken per wapensysteem (bijvoorbeeld

met doorlopende nummerseries per wapensysteem) lijkt niets een indeling van kosten naar wapensysteem in de weg te staan. Op de andere automatiseringssystemen is het vorenstaande eveneens van toepassing.

Behalve de geautomatiseerde voorraadadministraties komen bij de Klu ook manuele voorraadadministraties voor. Het zou in het kader van dit artikel te ver voeren op alle mogelijke aanpassingen in te gaan. Over deze administraties kan worden opgemerkt dat door uitbreiding/aanpassing van de ten behoeve van deze administraties ontwikkelde procedures, zal kunnen worden voldaan aan de behoefte van het KIS aan voorraadinformatie.

De commissie programmabudgettering en, in navolging daarvan, de stuurgroep KIS/Klu heeft bepaald dat de afschrijvingskosten van duurzame produktiemiddelen dienen te worden berekend op basis van vervangingswaarde. Deze beleidsorganen hebben echter tot op heden geen richtlijnen gegeven aangaande de wijze waarop de vervangingswaarde dient te worden bepaald en in het KIS/Klu verwerkt. Ten einde het KIS/Klu te doen functioneren moet derhalve de Klu zelf een interpretatie van het begrip vervangingswaarde geven. Voor wapensystemen en aan wapensystemen gebonden duurzame produktiemiddelen is het niet mogelijk de vervangingswaarde te bepalen c.q. op redelijke wijze te benaderen, omdat sprake is van militair adequate, veelal bedrijfseconomisch niet identieke vervanging waarbij de prijs van het vervangende materieel slechts toevallig een overeenkomst kan vertonen met die van het vervangen materieel. Bij wapensystemen en aan wapensystemen gebonden duurzame produktiemiddelen worden de afschrijvingskosten derhalve berekend op basis van de aanschaffingswaarde. Dit houdt in dat wapensystemen worden afgeschreven over de verwachte gebruiksduur en dat geen herwaarderingen worden toegepast indien wapensystemen langer in gebruik blijven dan bij aanschaf werd verwacht. Het verdient aanbeveling eveneens af te schrijven op het bij de depots en voorzieningseenheden in voorraad zijnde, aan wapensystemen gebonden eigenlijke gebruiksmaterieel, overeenkomstig de regels zoals hiervoor gesteld. Bij niet aan wapensystemen gebonden (algemeen bruikbare) duurzame produktiemiddelen worden de afschrijvingskosten om praktische redenen berekend over de laatst bekende aanschaffingswaarde. Deze duurzame produktiemiddelen worden dus in voorkomend geval geherwaardeerd.

De comptabele administratie, zoals die in de centrale boekhouding bij de Hoofdafdeling Comptabiliteit (HAC) wordt gevoerd, is gericht op het registreren van de uitgaven naar kostensoorten en geeft als zodanig geen aansluiting voor het KIS waarvoor verbijzondering naar Klu-onderdelen is vereist. De met de centrale boekhouding bij de HAC verbonden subadministraties (zoals de salarisadministratie, de wedde-administratie en de zelfstandige administratie van de Klu-onderdelen) registreren in principe eveneens de uitgaven naar kostensoort, maar kunnen na enkele aanpassingen gegevens voor het KIS leveren.

In de salarisadministratie van het burgerpersoneel kan, door gebruik te maken van de onderdeelcode, koppeling met het KIS plaatsvinden. Deze code biedt zelfs de mogelijkheid van verbijzondering van de salariskosten naar Klu-onderdeel en daarbinnen gesplitst naar staf en per dienst van het onderdeel.

In de wedde-administratie van het militaire personeel vindt thans een verbijzondering plaats per Zelfstandige Administratie (ZA), die verscheidene onderdelen in betaling kan hebben. De projectgroep „Verdere Automatisering Bezoldigingsadministratie Kl/Klu” van de HAC heeft een systeem in ontwikkeling waaruit de gewenste aansluiting medio 1977 kan worden verkregen. In afwachting van deze oplossing lijkt het als interimoplossing niet mogelijk het militaire personeel per ZA naar onderdeel, en eventueel daarbinnen naar diensten, in betaalgroepen in te delen.

De taak van de ZA in het kader van het KIS wordt op korte termijn gezien door een interservice werkgroep onder leiding van het hoofd van de HAC. Afgezien van de resultaten van deze werkgroep kan voorshands een koppeling met de comptabele administratie tot stand worden gebracht indien in de ZA alle uitgaven, met uitzondering van die op grond van wedde en salarissen, worden voorzien van het elementaire codenummer van het onderdeel ten behoeve waarvan de betaling is verricht. Alvorens tot integrale invoering hiervan over te gaan ware op enkele onderdelen een proef met dit systeem te houden.

De betalingen ten laste van de artikelen „Onderhoud van het materieel” (art. 108) en „Onderhoud van gebouwen, werken en terreinen” (art. 109) worden reeds thans met gebruikmaking van de magazijnscade toegerekend aan de onderdelen. Met het invoeren van een nieuw soort boekhoudapparatuur ultimo 1974 werd de mogelijkheid geopend het elementaire codenummer in de boek-

houding te verwerken en daarmee het inzicht van de kosten naar de onderdelen te leggen. Alle uitgaven door het HAC gedaan — uitgezonderd die betreffende wedde en salarissen — moeten worden geïmputeerd naar het elementaire codenummer van het onderdeel ten behoeve waarvan de betaling is verricht.

Voor de productiebesturing wordt thans bij de Klu-depots het geautomatiseerde „Depot Onderhoud en Reparatie Informatie Systeem” (DORIS) ingevoerd. In dit systeem zijn onder andere de man-uren en werkorderadministratie opgenomen. Deze administraties bevatten onmisbare informatie voor het KIS/Klu. De gegevens betreffende de man-uren en werkorders dienen dan ook uit dit systeem te worden verkregen. Door enkele aanpassingen/aanvullingen in het DORIS op te nemen kan de output van het systeem geschikt worden gemaakt om als input van het KIS/Klu te dienen.

De man-uren- en werkorderadministratie bij de andere onderdelen dan de depots wordt vooralsnog niet geautomatiseerd. De voor het KIS benodigde gegevens dienen bij die onderdelen te worden verkregen uit het manuele systeem zoals dat bij het Kantoor Bedrijfsadministratie (KBA) wordt gevoerd.

De begroting en het jaarverslag

De begroting van de Klu-onderdelen draagt nog niet het karakter van een budget met taakstelling per verantwoordelijkheidsgebied. Voorshands heeft de begroting tot doel, door middel van een raming van de directe en indirecte kosten, gerelateerd aan de activiteiten, te komen tot een inzicht in de kosten per soort activiteit. Deze kosten per soort activiteit vormen in feite de grondslag van het bij het ministerie van defensie in ontwikkeling zijnde systeem van programmabudgettering.

Door middel van het jaarverslag legt de commandant van een onderdeel rekening en verantwoording af over het gevoerde beheer. Daar in het gevoerde beheer mede het door de hogere commandanten gevoerde beleid tot uitdrukking komt, zal het jaarverslag zo goed mogelijk moeten aangeven voor welke resultaten resp. uitkomsten van het gevoerde beheer de commandant niet rechtstreeks verantwoordelijk is. Bedoeld jaarverslag, voorzien van een verklaring van de voor de Klu externe controle-instantie — inhoudende een oordeel over de getrouwheid van het beeld van de

vermogenspositie en de exploitatie van het onderdeel — levert een belangrijke bijdrage aan de door de centrale leiding van het ministerie van defensie verlangde objectiviteit in de informatieverstrekking door de krijgsmachtdelen.

Slotopmerking

Het vorenstaande is slechts een poging de richting aan te geven waarheen het door de Klu zelf ontwikkelde KIS dient te gaan ten einde te kunnen worden beschouwd als één van de pilaren waarop

het PPBS kan steunen. Het zal een ieder duidelijk zijn dat nog vele activiteiten, met name voor het vastleggen van procedures en voor het ontwikkelen van interne controle-instructies als basis voor de externe controle, dienen plaats te vinden. De snelheid waarmee een en ander operationeel zal kunnen worden gemaakt, is afhankelijk van de mogelijkheid over te gaan tot een geautomatiseerde verwerking van de informatiestromen, alsmede van de beschikbaarheid van voldoende personeel dat zowel qua opleiding als ervaring aan de eisen voldoet.

MEDEDELING

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Inframachten tegen Europa

J. R. Evenhuis

journalist, Rome

De publieke opinie is een geëerde, machtige en vaak welwillende instantie. Maar één verwijt kan men haar, aan de hand van de grote gebeurtenissen van deze eeuw, moeilijk onthouden: zij heeft haar drager, het publiek, vaak rechtstreeks de grootste rampen bezorgd.

Het was bijvoorbeeld de publieke opinie van de Westeuropese landen, die in de jaren '30 aan Hitler en andere op expansie beluste dictators aanvankelijk hun beste kaarten toeschoof, feitelijk nog meer dan de maar al te bekend geworden „appeasers”. Want voor deze laatsten zat er niet veel anders op dan toe te geven, nadat de publieke opinie in die landen had „besloten” dat een goede defensie — militair en anderszins — een overwonnen standpunt was met het oog op het betere wereldbestel, dat men reeds toen „in de sterren geschreven” achtte.

Thans, veertig jaar later, heeft de publieke opinie zich andermaal aan het publiek vergrepen. Er is in Europa een nieuwe noodtoestand ontstaan, deze keer omdat men over de zogenaamde Derde Wereld illusies heeft gekoesterd. Voor de supermachten, en voor wat die zouden kunnen gaan uitvoeren, bestond grote vrees. Ten slotte kwamen dan de zwaarste slag en de ergste vernedering voor Europa van de kant van zekere piepkleine en — afgezien van hun olie — hoogst onbelangrijke representanten van de Derde Wereld.

Presentie beëindigd, invloed verloren

Het doet bijna als een ironie aan, dat de huidige Europese noodtoestand minder moet worden geweten aan een vermeend noodzakelijke afstand van macht dan aan een zuivere verkwisting van invloed. Hoe dient men bijvoorbeeld de rol op te vatten die de Engelsen tot eind 1971 in de Perzische Golf hebben gespeeld en waarvan het (vrijwillige) einde West-Europa vrijwel direct heeft geplaatst voor de consequenties van een energievoorzieningspolitiek die op een grote geopolitieke illusie was gebaseerd?

Het Westeuropese „kolonialisme” was daar niet meer dan een woord. De inhoud van dat woord kwam ongeveer overeen met wat sommige mensen bedoelen als zij in verband met de NAVO van Amerikaans kolonialisme in Europa gewagen.

Toen in 1970 Londen bekendmaakte dat het zijn taak in de Perzische Golf wilde beëindigen — níet omdat Engeland daarvoor te zwak, maar eenvoudig omdat het er te „arm” voor was geworden — was dat eerder een teleurstelling voor de plaatselijke bevolkingen dan voor die van West-Europa. De laatste waren toen reeds al te zeer gewend aan de gedachte dat het er voor hun materieel welzijn hoegenaamd niets toe doet, wie waar de vlag laat zien en dat hun zedelijk welzijn steeds beter zou worden naarmate er meer Europese vlaggen zouden worden gestreken.

In Nederland ontstond zelfs groot rumoer toen er sprake van was dat een paar eenheden van de Nederlandse vloot een tocht naar de Indische oceaan zouden ondernemen. „Zo'n provocatie aan het adres van de daar levende volken”, zo oppoerden niet in de laatste plaats gevestigde bladen die nog steeds de herinnering aan een Nederlands handelsverleden — en dus impliciet tevens aan een maritiem verleden — levend houden, „diende absoluut achterwege te blijven.”

Kenden zij echter die volken wel? Wisten zij bijvoorbeeld hoe de psychologische toestand rond de Perzische Golf was toen daar de Engelsen (weinig talrijk: zo'n 6500 soldaten garandeerden daar tot voor kort dat de olie van de sjeiks tot volle wederzijdse tevredenheid de weg naar West-Europa vond) nog zo „provocerend” acte de présence gaven?

The Economist heeft de reputatie ten minste zo goed te zijn ingelicht als Nederlandse bladen, zeker wat het Midden-Oosten betreft waarvan deze hun kennis nu geheel uit de tweede hand moeten hebben. Op 6 juni 1970 schreef het blad over de door de Engelse financiële nood ingegeven terugtrekkingsplannen:

The British military presence in the Gulf is studiously inconspicuous. The total force of about 6,500 men, split between Bahrain and Sharjah, is hardly noticed by the local inhabitants. If the soldiers go into the towns they wear civilian clothes, but since the only bars are in the most expensive hotels they tend to use the recreational facilities in their camps.

The Royal Navy's frigate and seven minesweepers show the flag in the ports of the Trucial states and may do something to deter the smugglers of illegal immigrants, but the flying and military training takes place in uninhabited desert. There are no signs as yet that the military presence is either disliked or resented.

Yet one of the standard arguments for withdrawal is that sooner or later radical forces will demand fundamental changes in the Trucial states and Britain does not want to be caught maintaining internal security in order to defend its bases. It is an odd proposition — the same argument might justify the immediate withdrawal of American troops from Europe — but one goes on hearing it.

Aangeprate opvattingen

Inderdaad, politiek was tot voor kort meer gebaseerd op wat men hoorde dan op wat voor allen beter was. Er viel letterlijk van alles in een publieke opinie te stoppen; het kwam er steeds luid en duidelijk weer uit. Die publieke opinie werd vooral doordrenkt met een gevoel van „onvermijdelijkheid”. Een onvermijdelijkheid die door alle Westeuropese staten werd aangegrepen als argument om zich van verantwoordelijkheden te ontdoen, ook indien daartoe misschien nog niet álle aanleiding bestond.

Bovendien was dit denken in onvermijdelijkheden niet bijzonder consequent, wat het dan toch in de eerste plaats had moeten zijn. Zo had de bevolking van West-Europa moeten overwegen dat het van haar regeerders zéér onlogisch was enerzijds alle posities in het Midden-Oosten, ook de nog houdbare, te ontruimen en anderzijds te doen alsof deze absentie de beste basis vormde voor een energievoorziening in nieuwe, zogenaamd nakoloniale en van alle militaire of machtsfactoren afziende, stijl.

Het was een miraculeus geloof, helaas meer tyfisch voor mensen die zich zelf maar wat wijsmaken dan voor hen die hun plaats in deze wereld nog kennen.

Het echte miraculeuze was dat de illusie nog zo betrekkelijk lang heeft kunnen duren. De toestand is daardoor echter alleen maar erger geworden, want intussen is alles verwaarloosd wat de klap

van de energieblokkade nog min of meer had kunnen opvangen.

Er is de laatste jaren in Europa ontzettend veel over de supermachten gepraat, en over wat zij wel of niet behoren te doen. Daarbij is nooit één woord vuil gemaakt over wat men zelf zou moeten doen als allerlei inframachten het in hun hoofd zouden halen aan de wortels van het Europese welzijn te tasten, onder de supermachten doorduikend en Europa zelf met de Zwarte Piet opscheppend. Kissinger stelde het in een interview met *Business Week* als volgt:

Talk is a substitute for substance. And what might happen is used as an excuse for not doing what can happen.

De media dragen hier mede een grote verantwoordelijkheid. Men kan steeds meer sympathiseren met de opvatting van Malcolm Muggeridge:

We are far more likely to perish of a surfeit of celluloid than in consequence of any subversive conspiracy or nuclear explosion.

In elk geval leven wij in Europa steeds meer in een sfeer van verbale illusies, waarin iets niet kán gebeuren omdat het niet mág gebeuren. Het komt dan des te harder aan omdat het tóch gebeurt. Opiniemakers bepalen niet de loop van de wereld, hoezeer zij ook tot een elite mogen zijn geworden. Edward Luttwak heeft onlangs, naar aanleiding van een boek van Alastair Buchan, in een zeer fundamenteel artikel* opgemerkt.

Once again it seems that the 'world' has been confused with those notions about it that much of the Western intelligentsia persists in entertaining until it is almost too late. Surely the truth is that it is only to our own delicate sensibilities that the overt use of force in pursuit of national objectives has become repugnant. All those who can, do . . . except ourselves. And when they go to war, they appear to enjoy thoroughly every success, real or imagined. It seems that the condemnation of forcible action that is so general in what used to be called the Third World applies only to our force, and not theirs.

In zijn veroordeling betreft hij, zonder er veel doekjes om te winden, ook al die volgens hem „verouderde” militaire commentatoren die — zoals de in Engeland en daarbuiten zeer bekende professor Buchan — elke herhaling van een westelijke militaire interventie in het Midden-Oosten na de Suez-onderneming van 1956 absoluut uitsluiten. De huidige opiniemakers zijn daar nog wel tegen, zegt Luttwak, maar hij voorziet dat een

* Obsolescent elites. *Times Lit. Suppl.* (1974)(27 dec).

nieuwe publieke opinie van die beïnvloeding niet meer gediend zal zijn. Als eenmaal de nood in Europa zo hoog zal zijn gestegen dat elke „common man” zich slachtoffer van de Arabische oliepolitiek voelt, zal deze een andere, minder ideële en elitaire buitenlandse politiek eisen — een die niet slechts over vrede praat — en tevens de inzet van militaire middelen verlangen.

Een „lage politiek” komt dan misschien in de plaats van een „hoge politiek”, maar dat behoeft, volgens Luttwak, niet zonder meer slecht te zijn:

For the present world-order is visibly collapsing and no new order can emerge unless the coalitions of the Third World are effectively opposed by a countervailing force, instead of being endlessly conciliated by Western policy elites.

Vrede door concessies?

In een beroemd artikel dat Menno ter Braak na „München” publiceerde (Het verraad der vlaggen. *De Groene Amsterdammer* (1938)(8 okt.)) zei hij Machiavelli te prefereren boven de democraten die toen vlagden omdat het verraad aan de Tsjechen hun de vrede scheen te brengen.

Machiavelli moge geen brave man geweest zijn, hij had zijn instinct ten minste.

Wie dat níét had was, volgens Ter Braak, die na München vlaggende „publieke opinie”.

Er zijn sindsdien nogal wat individuele figuren, te beginnen met Chamberlain, uitgemaakt voor „appeasers”. Een niet zo gemakkelijk te identificeren grootheid was echter waarschijnlijk de grootste „appeaser” van allemaal: de publieke opinie van de jaren '30 die bijvoorbeeld in Engeland, via „Peace ballots” en dergelijke, probeert te verhinderen dat er een defensie kwam waarop men een andere houding tegenover de dictators had kunnen baseren.

Kenterende mening, zwijgende politici

Een publieke opinie kan moeilijker in staat van beschuldiging worden gesteld, al was het slechts omdat zij elk ogenblik kan omslaan. Dat is ook gebeurd met de publieke opinie van de jaren '30. Er kwam iets onherkenbaars voor in de plaats, en Churchill verving Chamberlain.

Op het ogenblik zijn wij opnieuw getuige van zo'n ommekeer in de Europese publieke opinie, en zij betreft weer vooral het terrein van het militaire verweer tegen lieden die Europa naar het leven staan. Voor de penetrante „vredesideologie”, die

de Europese publieke opinie jarenlang heeft gekenmerkt, komt duidelijk een meer militante stemming in de plaats. Er behoeft nauwelijks aan te worden toegevoegd dat het de olieprijspolitiek van de Arabieren is geweest die de stemming zo zeer heeft veranderd.

Vrijwel in een oogwenk — kenmerkend voor publieke opinies — heeft deze wending zich voorgedaan. Het is dus interessant de tekenen daarvan na te gaan.

Frappant is in de eerste plaats een passage uit het interview dat Henry Kissinger met *Business Week* had. Daarin verklaarde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, dat hij van de Europese regeringen slechts tegenstand ondervond zodra hij in het Midden-Oosten iets wilde ondernemen dat op een actie tegen de OPEC-landen leek. Zij zagen dat bijna meer als een actie tegen hen zelf dan tegen die landen die hen aan de rand van de economische afgrond hebben gebracht. En daarbij was nog niet eens sprake van militaire, slechts van politieke acties. Indien er een militaire actie op het program had gestaan, aldus Kissinger, „we would have faced violent opposition” van de kant van de Europese regeringen.

In 1975 wordt dat waarschijnlijk anders. Een nieuwe kloof tussen Europa en Amerika is denkbaar, in die zin dat er in Europa niet minder maar nog méér mensen zijn die op een militaire actie in het Midden-Oosten (van de Amerikanen natuurlijk) zullen gaan aandringen, dan in Amerika zelf. Dat wil zeggen: binnenkort zullen dezelfde Europeanen, wier ministers van buitenlandse zaken Kissinger hebben verboden ook maar iets tegen de OPEC-landen te ondernemen, het die zelfde Kissinger kwalijk nemen dat Amerika met militaire middelen geen einde heeft gemaakt aan het anti-Europese gedrag van die landen.

Het bewuste interview luidde op dit punt als volgt:

— QUESTION: *In Europe, the charge is made that you have sold out western civilization for 18 months of peace in the Middle East. Why do Europeans feel this hostility toward the U.S. and toward you?*

— SECRETARY KISSINGER: *Well, of course I'd like to know these Europeans are . . . for my own education. What would they have had us do?*

— QUESTION: *They're talking about military action.*

Op het laatste antwoordde Kissinger toen dat geen enkele Europese minister van buitenlandse zaken hem dit ooit heeft gezegd.

Daarmee is tevens een ander probleem aangesneden, namelijk in hoeverre politici überhaupt iets

kunnen zeggen wanneer een publieke opinie aan het omslaan is. Zoals *The Economist* op 28 december 1974 schreef:

One flaw in democracy is that its practitioners look to the next election, the next appointment, not to the one beyond.

Defensiepolitiek op de helling

Het probleem gaat echter veel dieper en betreft de hele Europese naoorlogse defensiepolitiek. Deze was axiomatisch gebaseerd op één veronderstelling, namelijk dat de Europese landen in hun vitale belangen slechts werden bedreigd door de Sovjet-Unie. Het kwam dus erop aan hier te doen wat men voor zijn goede defensieve fatsoen niet kon nalaten; en dat werd steeds minder, enerzijds omdat die dreiging niet steeds even duidelijk was en anderzijds omdat het probleem van de afschrikking steeds minder afhankelijk bleek van de militaire bijdrage van de Europese landen en steeds meer van de atomaire defensiegarantie van Amerika.

Dertig jaar lang bleef het in Europa, ondanks zich van tijd tot tijd voordoende gevarenczones, bij de status quo. Wat Europa betreft, kon het dus lijken alsof er een tijdperk van vrede was aangebroken. Hoewel dat niets had te maken met de eigen inspanningen voor deze schone zaak — die vrede resulteerde immers uit niets anders dan uit de fameuze „balance of terror” — werd het besef daarvoor steeds vager. Ja, op vele punten gingen de Europeanen zich soms gedragen als de eerstgeborenen van een nieuwe wereldvrede, met morele pretenties die ook voor de basis van hun hele positie in deze wereld — het Amerikaanse interesse voor Europa — geen halt maakten.

De hypocrisie kon bepaald carnavaleske vormen aannemen. Zoals wanneer de Amerikanen voor anderen trachtten te doen wat zij voor de Europeanen deden, of waartoe zij zich tegenover Europa reeds hadden verplicht, en zij daarvoor niet in de laatste plaats door delen van de Europese publieke opinie met de grootste hoon werden bejegend.

Intussen zijn deze reacties echter niet actueel meer aangezien er een grote verborgen waarheid aan het licht is gekomen: er bestonden ook vitale Europese belangen die níét automatisch door Amerika waren gegarandeerd, en Europa is op geen enkele wijze in staat gebleken die zelf te verdedigen. Onbekommerd genietend van de vre-

destoestand in Europa — een geluk waarvan een verdienste werd gemaakt — had het uit het oog verloren dat niet de hele wereld bestaat uit nagevoeg defensieloze geïndustrialiseerde naties die, zoals de Europese, en overigens ook Japan, uit welbegrepen eigenbelang voor vrede en harmonie onder alle omstandigheden zijn. En zo kon het gebeuren dat zij zonder slag of stoot op de knieën werden gedwongen door OPEC-landen die, in termen van machtspolitiek gesproken, tot de kleinste dwergen van deze wereld behoren.

Dat zou uiteraard nooit mogelijk zijn geweest als er ook nog maar een restje was overgebleven van een gezond besef van de samenhang tussen „trade” en „flag” of tussen economische invloed en militaire standing. Want al mocht het dan zo zijn dat de status quo in Europa niet meer hoofdzakelijk werd bepaald door de eigen Europese militaire bijdrage, Europese belangen zijn geografisch en geopolitiek niet tot Europa beperkt en bij de verdediging daarvan mag geweld niet per definitie worden uitgesloten, wil men niet blootstaan aan en bezwijken voor de eerste de beste uitdaging.

De krachteloze een gemakkelijke prooi

Senator Fulbright heeft de OPEC-landen van de Perzische Golf eens „gazellen in een wereld van leeuwen en tijgers” genoemd. Hoe het ook zij, in de zoölogie van de politiek gelden andere begrippen dan in die van de natuur. De Fransen zeggen: „Qui se fait brebis, le loup le mange”. En omdat we nu toch bij de Fransen zijn, zou men de Europese ministers van buitenlandse zaken, waarover Kissinger zich terecht zo beklagt, een leerzaam woord van La Fontaine ter overweging kunnen geven: „Cet animal est très méchant, quand on l'attaque il se défend”.

In elk geval hebben zij zich — en ons — niet verdedigd, maar in plaats daarvan het schouwspel van een in het oog lopende capitulatie van de Europeanen aan de wereld vertoond, en dit „ap-peasement” had weer dezelfde redenen als in de jaren '30: de publieke opinie had verhinderd dat Europa beschikte over machtsmiddelen die deze gang van zaken hadden kunnen tegenhouden.

Ratio overschreeuwd

Er zou niet eens zóveel voor nodig zijn geweest. Gewoonweg wat minder geloof in de waarde van slogans, *made in Europe*, door niet-Europeanen goedkoop overgenomen en daarna in Europa zelf

weer opgevat als diepe waarheden uit authentieke bronnen.

Voor die slogans moest echter alles wijken, onder andere de hele positie die de Europeanen eens met grote moeite in het Midden-Oosten hadden opgebouwd.

Voor wie zich ervan bewust is dat, nog kort voor hun afdanking als grote mogendheid, Engeland, Frankrijk en Duitsland zo hoge prijs stelden op hun sleutelposities in het Midden-Oosten, moet de strategische waarde van dit terrein al evident zijn geweest, ook vóórdat daar de olievoorziening van Europa als hyperstrategische factor bij kwam.

Tegen de slogans hielpen echter geen argumenten. Van het streven naar hegemonie in het Midden-Oosten sloeg de stemming vrijwel onmiddellijk om in een onbekommerd loslaten van alle posities die Europa na de Tweede Wereldoorlog daar nog bezat, óók die welke te houden zouden zijn geweest zonder dat men daarmee een zonde tegen de (vermeende) heilige geest van het een of andere Arabische nationalisme zou hebben begaan.

Profijtelijk vaandel: nationalisme

Dikwijls leek het zelfs erop alsof dit nationalisme er minder was voor de Arabieren zelf dan voor sommige Europese politici die hadden gemerkt dat het — electoraal gesproken — een zeer rendabele zaak was te appelleren aan een zeker slecht geweten van hun kiezers. De geschiedenis gaat echter altijd door en het merkwaardige ervan is dat niemand eigenlijk ooit respect heeft gehad voor het slechte geweten van anderen, dat wederkerig ook hen zwak moest maken. Zo is er in de naoorlogse wereld meer „nationalisme” ontstaan om een vacuüm te vullen dan omdat het nu zo elementair zou zijn geweest.

Niemand kan op dit moment nog zeggen hoe een nieuwe publieke opinie deze zaken eens zal zien. Slechts één punt lijkt nu al onbetwistbaar: er voltrekt zich daar thans dezelfde wending als ten onzent in de jaren '30. Binnenkort zullen Europese ministers van buitenlandse zaken en/of van defensie goed eraan doen daarmee rekening te houden.

Militaire politiek zal in zekere zin weer populair worden omdat velen er het middel in zullen zien waarmee kan worden verhinderd dat zij tot de belstaf worden gebracht.

Aldus de visie van niet alleen Luttwak. Men zou zijn anticipatie op een nieuwe publieke opinie in de Europese landen met vele gelijkkluidende stem-

men kunnen aanvullen. Zeer duidelijk laat zich dat reeds demonstreren aan die actuele en concrete kwestie waarover de laatste tijd zeer veel te doen is — de opportuniteit van een westelijke militaire interventie in het gebied van de Perzische Golf — en die soms al met een codewoord (Vulkaan) wordt aangeduid.

Zuinigheid „East of Suez” die de wijsheid bedroeg

Indien één kwestie de onbekommerde blindheid van de Europese publieke opinies voor hun eigen belang aantoonde, dan was het zeker wel de manier waarop Europa, i.c. Engeland, in dat gebied tot de afdanking van zijn posities is overgegaan. Er bestond geen enkele dwang dat te doen, wat onder andere het tijdstip van deze stap — wij bevonden ons toen al in de jaren '70! — duidelijk maakt. Een Aziatisch of Afrikaans „nationalisme” dat toen de emancipatiefase nog niet had bereikt, kon die naam immers nauwelijks verdienen. De Engelsen die zich uit de Perzische Golf terugtrokken, gebruikten dit „nationalisme” in feite dan ook meer als alibi (voor hun financiële perikelen) dan als argument.

Indien er echter een publieke opinie had bestaan die ook maar half had aangevoeld wat er in zeer korte tijd zou gaan gebeuren, dan had die ervoor gezorgd dat de Engelsen de luttele penningen niet werden onthouden die toen voldoende waren geweest om hen hier verder hun, voor heel Europa nuttige en blijkbaar geen Arabier in de Perzische Golf aanstoot gevende, rol te laten vervullen. Een vrij kleine aftapping van de bedragen voor ontwikkelingshulp kon hier wonderen hebben verricht, althans de eigen ontwikkeling van Europa niet zo drastisch hebben beperkt . . .

Niemand herinnerde zich echter nog de woorden van Lord Curzon die, als onderkoning van het toenmalige Brits-Indië, omstreeks de eeuwwisseling de wereld bijna terloops een volkomen gepacificeerde Perzische Golf kon aanbieden:

It is no exaggeration to say that the lives and properties of hundreds of thousands of human beings are secured by the British Protectorate of the Persian Gulf, and that were it either withdrawn or destroyed both sea and shores would lapse into the anarchical chaos from which they have so laboriously been reclaimed.

Helaas werd ook dit later geboekt onder het hoofdstuk kolonialisme, juist bij hen wier eigen „life and property” hen ervan had moeten doorringen dat het hier om iets onvervreemdbaars

ging. Het protectoraat maakte de Perzische Golf tot alles wat hij thans is. Er kon niets „geroofd” worden omdat er niets was. Nu is er immense rijkdom, in de handen van weinigen, en die weinigen gebruiken hun financiële macht om de Europeanen — die bij hen nooit tot koloniseren zijn gekomen maar die er rijkdom hebben gebracht én achtergelaten — op hun beurt te koloniseren en te knevelen op een wijze die zijn weerga zoekt.

Het zou nog acceptabel zijn indien het zo was als Alfred Fabre-Luc het in *Le Monde* van 1 november 1973 heeft voorgesteld:

Pendant plusieurs siècles, les Etats de l'Europe ont occupé les territoires mal défendus d'autres continents et les ont pillés. Puis, quand épuisés par leurs propres querelles, ces Etats ont lâché prise, leurs gouvernants ont cru naïvement que les peuples émancipés n'abuseraient pas à leur tour de la situation. Malheureusement, les hommes sont ainsi faits qu'ils

exploitent, en général, les possibilités de puissance qui s'offrent à eux. Toute faiblesse attire un conquérant.

Maar zeker in de Perzische Golf was dit niet eens zo, tenzij men zich op een uitgesproken (halve) maanziek standpunt wilde plaatsen.

Misplaatst schuldbesef

Eén van de dingen waarmee Europa zich zeer zwak heeft gemaakt, is het slechte geweten dat het ten aanzien van zijn kolonialisme heeft ontwikkeld. Een ongenueanceerd begrip waarmee het zich zelf waarschijnlijk meer tot Kop van Jut heeft gemaakt dan het vooralsnog beseft. De Europeanen staan namelijk nog slechts aan het begin van de luxe van een overtrokken slecht geweten.

Het verraad van de vlaggen, waarover Ter Braak in 1938 zijn verachting spuide, zal dan meer het verraad van de ingehaalde dan van de uitgestoken vlaggen zijn.

NIEUWE UITGAVEN

De zak met vlooiën, door G. van Amstel, 288 blz., geïll. Uitg.: Bigot & van Rossum bv, Blaricum, 1974. Prijs: f 24,50.

Voor de vele inmiddels al wat ouder geworden Nederlanders betekent de periode van de Tweede Wereldoorlog een stuk contemporaine geschiedenis waarin zij zelf een rol hebben gespeeld. De een was daarin de held, de ander een schurk, en weer anderen vergenoegden zich met de bijrollen. Het laat zich raden dat die laatste categorie de grootste is geweest, terwijl de verdeling in de beide andere groepen niet altijd even duidelijk blijkt te kunnen worden vastgesteld: geen wonder, want de held voelt als regel voor een publiciteitscampagne rond zijn daden even weinig als de schurk voor het bekendmaken van de zijne. Het aantal geschriften met een autobiografisch karakter is dientengevolge maar gering, en elke toevoeging aan die schaarse literatuur mag daarom dan ook reeds op voorhand op belangstelling rekenen, met name wanneer mag worden verwacht dat de schrijver enige opheldering zal verschaffen over de feitelijke rolverdeling.

Een dergelijke belangstelling lijkt wel in het bijzonder gewettigd wanneer het gaat om het wel en wee van de beroepsofficieren van de Nederlandse krijgsmacht tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vooral de op hen volgende generaties willen maar al te graag weten wat er nu eigenlijk precies voor hechte banden enerzijds en breuklijnen anderzijds door het corps hebben gelopen: wie waren de „nobelen” en wie de „vileinen”, en welke criteria hebben dat onderscheid doen maken?

Welnu, het antwoord op die vragen kan slechts in zeer beperkte mate worden gevonden in „De zak met vlooiën”, het ongemeen boeiende boek van luitenant-kolonel b.d. ir. G.

van Amstel: hij verduidelijkt weliswaar het waarom van een aantal banden, maar vermijdt helaas een diepgaande beschouwing van de breuklijnen alsof hij vreest daardoor een oud zeer opnieuw te zullen openscheuren. Dat is jammer, omdat het afbreuk doet aan het motief dat hij zelf aanvoert voor zijn boek: „... opdat het Nederlandse volk de waarheid verneme over dit deel zijner soldaten”.

De groep, waarover het gaat, is het gros van de Nederlandse beroepsofficieren, cadetten en adelborsten. Met uitzondering van een kleine schare, die níét wenste in te gaan op de Duitse „grootmoedigheid” hen vrij te laten mits zij de erevoordverklaring zouden ondertekenen — een der eerste breuklijnen (zie met name blz. 110!) — werd het beroepskader op 15 juli 1940 als vrij man naar huis gestuurd. Tweeëntwintig maanden later sloeg alsnog de val achter hen dicht toen zij zich voor de tweede maal ter controle hadden gemeld en ook zij in krijgsgevangenschap werden afgevoerd; slechts zij die zich níét hadden gemeld, ontsprongen de dans. Dat was andermaal een breuklijn, waarbij de schrijver niet stilstaat in zijn verklaring:

De joden-ster was ingevoerd, de studenten hadden gestaakt als protest tegen de uitsluiting der joodse studenten en ondergrondse organisaties begonnen te groeien, waarbij door onvermijdelijk dilettantisme reeds enkele rake klappen waren gevallen en de eerste doodvonnisen waren voltrokken. Maar massale arrestaties hadden wij nog niet meegemaakt. Dit is dan ook de voornaamste reden waarom wij er met ca. 2000 man zo grandioos intoerden.

Maar ook deze groep bleek allesbehalve homogeen:

Allereerst werden er enige groepen

van 50 collega's opgeroepen, die door een zijdeur werden afgevoerd. We ontdekten al spoedig de nodige „bekenden” hieronder, lieden met NSB-speldjes, nieuw-benoemde burgemeesters e.d. en het was dus wel duidelijk wat dit voor klanten waren. Maar er waren wel grote verrassingen bij. Collega's van wie we nooit verwacht hadden dat zij aan de verraderskant terecht zouden komen. Enfin, later zouden we op dit gebied nog wel kwalijker dingen meemaken.

Opnieuw wordt de breuklijn aangegeven, maar niet gekwantificeerd. Bovendien bleek er, ondanks deze „selectie” toch nog bedenkelijk veel kaf onder het koren te zitten:

Een van de kwalijkste plagen vormde wel de groep NSB'ers, die toch nog in ons midden verbleef... ze trachtten dagelijks aan de moffen duidelijk te maken dat... men hen vast en zeker bij vergissing mee opgepikt had. En dit waren dan nog de uiterlijk herkenbaren. Veel erger waren de „dubieuze” gevallen en de onbekenden, de schurken van wie niemand wist dat ze fout waren, die kwasi meeuichelden, maar ons achter onze rug om aan de Duitsers trachtten te verraden...

Andermaal een duidelijke breuklijn waar Van Amstel het licht van zijn schijnwerper slechts vluchtig over laat spelen.

En dan ten slotte de breuklijnen in de „overigens goede” groep: de ingepikte tang die „op aandringen van de Nederlandse kampeiding en oudere collega's” weer werd ingeleverd, „de mensen, die niet van het schamele beetje brood van hun buurman konden afblijven; de mensen die bij de moffen briefjes afgaven en inlichtingen verstrekten over ontvluchttingsplannen of andere zaken, die de mof niet mocht weten, enz.”

Kortom, Van Amstel heeft de breuk-

lijnen in kaart gebracht en vervolgens gelaten voor wat zij waren. Begrijpelijkerwijze geeft hij er de voorkeur aan zich uit te spreken over de positieve ervaringen die hij met vele collega's had; maar anderzijds valt die dekmantel te betreuren omdat de huidige en latere generaties officieren nog steeds met de onbeantwoorde vragen opgescheept zitten.

De zak met vlooiën is, zoals reeds gezegd, ongemeen boeiend. Het verhaalt de onophoudelijke drang naar de vrijheid van de Nederlandse krijgsgevangenen, die hun bewakers haast tot wanhoop wisten te drijven door hun niet aflatende ontsnapingspogingen. De lezer raakt steeds sterker in de ban van het relaas. Aanvankelijk lijkt de schrijver maar moeilijk op dreef te kunnen komen. Misschien ligt dat ook wel aan de summiere en zelfs ten onrechte populariserende aanloop waarin hij de boven omschreven klippen poogt te omzeilen: het loopt allemaal wat stroef, wat onbeholpen. Dat komt doordat de schrijver zo ongekunsteld vertelt, en soms niet meer dan flarden uit zijn herinnering aaneenrijgt. Maar gaandeweg komt er kleur in en begint het verhaal te leven. De lezer gaat zich opgenomen voelen in het gebeuren, als maakt hij zelf daarvan deel uit: hij hoort als het ware de Karpatensneeuw onder zijn eigen voeten knerpen, hij leeft mee in het contact met de bevolking, hij ervaart de huiver bij de vraag of de woning aan welks deur wordt geklopt, goed dan wel fout zal herbergen. En gelijktijdig verwerft de schrijver dan ook de sympathie die hem in de aanvang nog niet toekwam.

Van Amstel blijkt het beste leesbaar als hij zijn persoonlijke belevenissen te boek stelt; zijn subjectieve benadering spreekt méér aan dan wanneer hij een objectieve historische beschouwing zou moeten leveren. In dat verband kan de lezer een lichte irritatie voelen opkomen wanneer de schrijver de andere partij bij herhaling geringschattend en kleinerend betitelt als „mofjes”, „Germaantjes”, „Hunnen”, e.d.: er spreekt een soort superioriteitsgedachte uit, die men eerder in geschriften van het Herrenvolk zou verwachten, en waarvan de verteller — dertig jaar na dato is afreageren toch niet meer nodig — wel iets meer afstand had mogen nemen!

In stijgende bewondering leest men overigens dit boek, dat een monument zou mogen heten van wat een gemotiveerde groep kon presteren. Van Amstels beschrijving daarvan overtuigt steeds meer en meer. Het is zeker niet ondenkbaar dat de jongere garde van thans zijn lectuur zal beginnen in de veronderstelling dat het daarin gaat om de onnozelaars die „erin zijn getrapt”. Die mening zullen zij dan echter snel moeten herzien, en zij zullen zich daarna zelf de vraag moeten voorleggen of zij op hun beurt in staat zouden zijn zelf kompassen te maken, valse sleutels te fabriceren, mijnschachten en tunnels te graven, officiële documenten te vervaardigen, een vijandelijk wapen na te maken zonder er het voorbeeld naast te hebben, een luchtversingsinstallatie te bouwen, en wat al niet meer. En dan te bedenken dat de officiersopleiding in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog geenszins was gericht op het aankweken van dergelijke vaardigheden! Het was één en al improvisatie. Zou de huidi-

ge generatie jongeren in het eigen vak even goed kunnen improviseren? De conclusie die zich onweerstaanbaar aan ons opdringt, kan daarom dan ook geen andere zijn dan dat het raadzaam zal zijn, de noodzaak tot improvisaties als de beschrevene te vermijden. Van Amstel heeft immers verhaald wat voor hem en zijn makers nog uitvoerbaar is gebleken, hoe ongeloofwaardig dat soms ook moge schijnen. Maar wie in de toekomst schouwt — wetende wat reeds thans beschikbaar is in het uitgebreide arsenaal aan middelen ter gevangenhouding — zal bitter weinig illusies koesteren over de kansen op succesrijke herhalingen van zulk stuntwerk!

Samenvattend kan, zonder enig voorbehoud, worden gezegd dat dit boek krachtig mag worden aanbevolen ter lezing door iedere Nederlander, terwijl het voor elke beroepsmilitair tot de verplichte literatuur zou moeten worden gerekend: een geweldig boek!

W. WALTHUIS, bgen inf

Attack aircraft of the West, door B. Gunston, 271 blz., geïll. Uitg.: Ian Allan Ltd, Shepperton/Surrey, 1974. Prijs: £ 3.95.

Attack aircraft of the West is het tweede deel van een serie. Het eerste deel droeg de titel Bombers of the West en daaruit volgt dat „attack aircraft” door de schrijver (zelf oudvlieger bij de RAF, ex-medewerker van „Flight” en nu free-lancejournalist) niet als bommenwerpers worden beschouwd. Zelf zegt hij (op blz. 7) dat aanvalsvliegtuigen als klasse moeilijk zijn te definiëren. „Ik zou kunnen suggereren dat het typische aanvalsvliegtuig kleiner is dan een bommenwerper en eruit ziet als een jachtvliegtuig.” Andere kenmerken zijn volgens hem, dat zij gewoonlijk in een tactische rol worden gebruikt tegen vijandelijke (grond)strijdkrachten en militaire installaties, als „interdictor” tot diep in het vijandelijke gebied of als „close air support”-vliegtuig vlak vóór de eigen grondstrijdkrachten. In elk geval behoort het aanvalsvliegtuig *niet* een (al dan niet als zodanig afgedankt) jachtvliegtuig te zijn, zo meent Gunston.

Het typische aanvalsvliegtuig dateert eerst van na de Tweede Wereldoorlog. Tot dan toe bestond het een-

voudig niet. Wel werden aanvallen op gronddoelen ondernomen, maar dit geschiedde door bommenwerpers of door jachtvliegtuigen, nadat deze het — eventueel tijdelijk en plaatselijk — luchtoverwicht hadden oververd. Na de Tweede Wereldoorlog begon men de ontwikkeling van de niet-geëscorteerde lange-afstandsbommenwerper (vgl. de B-52), uitgerust met kernwapens en — als verdediging daartegen — de speciale interceptor, vliegend met supersone snelheden en uitgerust met lucht-lucht geleide wapens. Men overwoog echter dat het nuttig was ook kleinere vliegtuigen te bouwen die laag en met grote snelheid vliegend een zg. tactisch kernwapen konden meevoeren. Het Britse ontwerp van de TSR-2 (Tactical Support — of Strike? — and Reconnaissance) is hiervan een schoolvoorbeeld. Gunston citeert de Britse Minister of Supply, Aubrey Jones (25 feb. 1959): Het is geen bommenwerper in de gebruikelijke betekenis van dit woord, maar een vliegtuig dat is bedoeld om „strike support” aan de grondstrijdkrachten te geven. (Let op de ambivalentie van de niet-vertaalde woorden „strike support”.) Een dergelijk vliegtuig is echter weinig geschikt voor het verlenen van directe conventionele luchtsteun en de RAF gebruikt hier-

voor dan ook de andere vliegtuigen, zoals de Jaguar en de Harrier.

Gunston behandelt achtereenvolgens de Hawker Siddeley Buccaneer, de BAC TSR-2 en de Hawker Siddeley Harrier (Britse ontwerpen), de Sepecat Jaguar, de AFGV* en de MRCA (samenwerkingsprojecten) en ten slotte de General Dynamics F-111, de McDonnell Douglas A-4 Skyhawk, de Grumman A-6 Intruder, de Vought A-7 Corsair II en de Fairchild A-10A (ontwerpen uit de VS). Uit deze opsomming blijkt wel hoe breed het begrip „attack aircraft” is. De Harrier bijvoorbeeld (zie het artikel in *Mil. Spect.* 139(1970)(5)209) valt als „directe-steunvliegtuig” bepaald in een andere klasse dan de General Dynamics F-111, die terecht een „fighter-bomber” wordt genoemd.

Het boek is geschreven in reportage-stijl; het is gemakkelijk leesbaar. De vraag is echter, hoe betrouwbaar de reportage is, die de schrijver ons voorzet. Is het beeld dat de lezer te zien krijgt niet (al dan niet opzettelijk) vertekend, zoals in bepaalde film- en tv-reportages? Passen de stukjes van de puzzel wel goed aan elkaar? Uw recensent waagt dit te betwijfelen op grond van Gunstons relaas over de MRCA, bij welk project, zoals bekend, ook Nederland aanvankelijk was betrokken. In het aan de MRCA gewijde hoofdstuk verhaalt Gunston hoe de Britten (nadat besprekingen met Frankrijk over een gezamenlijk AFGV-project waren mislukt) contact opnamen met Duitsland, dat toen een ontwerp uitwerkte voor de NKF: „... a simple (...) VG replacement for the F-104G, with one engine, one seat and no jet lift. It seemed irreconcilable with the bigger twin-engine design at Warton.” (blz. 152). Toch werkten de Britten verder aan hun „East of Suez”-vliegtuig tot „by the end of 1967 it was clear that the hope that Britain could just find other partners to replace France was a pious one. The main users of the F-104G — Germany, Italy, Belgium and the Netherlands — had got into a huddle (...). By mid January 1968 their requirements had crystallized as the MRA-75 (...) envisaged as a small VG single-seater with STOL performance and probably a single engine,

* AFGV = Advanced Fighter Variable Geometry, d.w.z. met verstelbare vleugels. W.

based squarely on the German NFK.” (blz. 153). Ongeveer tegelijkertijd besloot de Britse regering dat voor Engeland buiten Europa geen taken meer waren weggelegd en British Aircraft Corporation kreeg opdracht het Warton-ontwerp aan de lagere eisen aan te passen. Toen dan ook op 25 juli 1968 België, Canada, West-Duitsland, Italië, Nederland en het Verenigd Koninkrijk d.m.v. een „Memorandum of understanding” hun belangstelling in een gemeenschappelijk vliegtuig hadden uitgesproken, konden voorstellen van BAC, Canadair en Messerschmidt-Bölkow aan deze landen worden overhandigd. De verschillende luchtmachten bestudeerden de voorstellen waarna — zoals bekend — Nederland het consortium verliet. Gunston verwijt ons nu dat *Nederland* én een grote actieradius én maximale prestaties in het luchtgevecht verlangde, dat als gevolg van deze Nederlandse eisen het vliegtuig zwaarder en duurder werd en dat wij toen kwaad weglieden, zogenaamd omdat het vliegtuig te duur zou worden, maar meer omdat wij in het gehele project slechts een ondergeschikte rol zouden kunnen vervullen. Gunston springt hier wel op zeer *merkwaardige manier met het feitenmateriaal om*, want zelfs hij die de discussies rond de MRCA slechts zijdelings heeft gevolgd, kan begrijpen dat ons land *zeker niet* binnen een jaar een totaal andere conceptie van de opvolger van de F-104G zou hebben. Integendeel, het waren de Britten die ondanks de regeringsuitspraken het accent legden op grote(re) actieradius en die een zwaarder vliegtuig wensten dat voor Nederland onbetaalbaar werd.

Het zal duidelijk zijn dat na lezing van dit hoofdstuk ook ernstige twijfels ontstaan aan de juiste weergave van de feiten in de overige — moeilijk te controleren — hoofdstukken. Ondanks de (schijnbare) grondigheid kunnen wij het boek dan ook niet zonder meer als studiemateriaal aanbevelen. Dat is jammer, want het zou zo prettig zijn geweest eens een duidelijk, maar vooral betrouwbaar overzicht te krijgen van de geschiedenis van het ontstaan van een aantal moderne aanvalsvliegtuigen. Nu rangschikken wij het op één lijn met de meeste reportages rond de opvolging van de F-104G in ons land: spannend, deels ware gebeurtenissen, maar ook veel „wishful thinking”.

M. W. A. WEERS, kol Klu

UIT DE VAKPERS

Volledig gestabiliseerde koepels

Zonder twijfel zal de tank ook in de toekomst een zeer belangrijke rol blijven spelen. Zowel de Oostblok- als de Westelijke landen trachten daarom de gevechtskracht van de tank nog meer op te voeren. De eigenschappen die deze gevechtskracht bepalen, nl. vuurkracht, beweeglijkheid en bescherming, dienen zo mogelijk volledig op elkaar te worden afgestemd.

Helaas staat nog steeds, afhankelijk van het type tank, de ene eigenschap de andere min of meer in de weg. Hoge beweeglijkheid vermindert immers de vuurkracht tijdens de beweging, stoppen om te vuren reduceert de beweeglijkheid tot nul en vermindert in hoge mate de bescherming. Door invoering van stabilisatie-inrichtingen heeft men getracht hoge vuurkracht en grote beweeglijkheid harmonisch te doen samengaan. Het geheel gestabiliseerde wapenplatform is bij luchtmacht en marine reeds lang in gebruik. Omdat voor gevechtsvoertuigen van de grondstrijdkrachten de technische problemen echter van geheel andere aard zijn, zijn deze platforms niet zonder meer geschikt voor deze voertuigen.

Vanaf de Tweede Wereldoorlog zijn echter in tanks stabilisatie-inrichtingen aangebracht die het hoofdwapen in één of in twee assen stabiliseren (de Sherman, T54, PT76 in één as voor de hoogte, de T55, T62, Chieftain, Leopard I in twee assen voor de hoogte en de breedte). Door deze systemen kan de tijd, gedurende welke de tank moet stilstaan om te vuren en dus zeer kwetsbaar is, reeds van ca. 14 sec tot ca. 5 sec worden teruggebracht. Ideaal zou zijn de toeren in 3 assen — hoogte, breedte en lengte — te stabiliseren, ten einde ook langshellingen te compenseren (scheve radstand). Voor zware board-

voor dan ook de andere vliegtuigen, zoals de Jaguar en de Harrier.

Gunston behandelt achtereenvolgens de Hawker Siddeley Buccaneer, de BAC TSR-2 en de Hawker Siddeley Harrier (Britse ontwerpen), de Sepecat Jaguar, de AFGV* en de MRCA (samenwerkingsprojecten) en ten slotte de General Dynamics F-111, de McDonnell Douglas A-4 Skyhawk, de Grumman A-6 Intruder, de Vought A-7 Corsair II en de Fairchild A-10A (ontwerpen uit de VS). Uit deze opsomming blijkt wel hoe breed het begrip „attack aircraft” is. De Harrier bijvoorbeeld (zie het artikel in *Mil. Spect.* 139(1970)(5)209) valt als „directe-steunvliegtuig” bepaald in een andere klasse dan de General Dynamics F-111, die terecht een „fighter-bomber” wordt genoemd.

Het boek is geschreven in reportage-stijl; het is gemakkelijk leesbaar. De vraag is echter, hoe betrouwbaar de reportage is, die de schrijver ons voorzet. Is het beeld dat de lezer te zien krijgt niet (al dan niet opzettelijk) vertekend, zoals in bepaalde film- en tv-reportages? Passen de stukjes van de puzzel wel goed aan elkaar? Uw recensent waagt dit te betwijfelen op grond van Gunstons relaas over de MRCA, bij welk project, zoals bekend, ook Nederland aanvankelijk was betrokken. In het aan de MRCA gewijde hoofdstuk verhaalt Gunston hoe de Britten (nadat besprekingen met Frankrijk over een gezamenlijk AFGV-project waren mislukt) contact opnamen met Duitsland, dat toen een ontwerp uitwerkte voor de NKF: „... a simple (...) VG replacement for the F-104G, with one engine, one seat and no jet lift. It seemed irreconcilable with the bigger twin-engine design at Warton.” (blz. 152). Toch werkten de Britten verder aan hun „East of Suez”-vliegtuig tot „by the end of 1967 it was clear that the hope that Britain could just find other partners to replace France was a pious one. The main users of the F-104G — Germany, Italy, Belgium and the Netherlands — had got into a huddle (...). By mid January 1968 their requirements had crystallized as the MRA-75 (...) envisaged as a small VG single-seater with STOL performance and probably a single engine,

* AFGV = Advanced Fighter Variable Geometry, d.w.z. met verstelbare vleugels. W.

based squarely on the German NFK.” (blz. 153). Ongeveer tegelijkertijd besloot de Britse regering dat voor Engeland buiten Europa geen taken meer waren weggelegd en British Aircraft Corporation kreeg opdracht het Warton-ontwerp aan de lagere eisen aan te passen. Toen dan ook op 25 juli 1968 België, Canada, West-Duitsland, Italië, Nederland en het Verenigd Koninkrijk d.m.v. een „Memorandum of understanding” hun belangstelling in een gemeenschappelijk vliegtuig hadden uitgesproken, konden voorstellen van BAC, Canadair en Messerschmidt-Bölkow aan deze landen worden overhandigd. De verschillende luchtmachten bestudeerden de voorstellen waarna — zoals bekend — Nederland het consortium verliet. Gunston verwijt ons nu dat *Nederland* én een grote actieradius én maximale prestaties in het luchtgevecht verlangde, dat als gevolg van deze Nederlandse eisen het vliegtuig zwaarder en duurder werd en dat wij toen kwaad wegliepen, zogenaamd omdat het vliegtuig te duur zou worden, maar meer omdat wij in het gehele project slechts een ondergeschikte rol zouden kunnen vervullen. Gunston springt hier wel op zeer *merkwaardige manier met het feitenmateriaal om*, want zelfs hij die de discussies rond de MRCA slechts zijdelings heeft gevolgd, kan begrijpen dat ons land *zeker niet* binnen een jaar een totaal andere conceptie van de opvolger van de F-104G zou hebben. Integendeel, het waren de Britten die ondanks de regeringsuitspraken het accent legden op grote(re) actieradius en die een zwaarder vliegtuig wensten dat voor Nederland onbetaalbaar werd.

Het zal duidelijk zijn dat na lezing van dit hoofdstuk ook ernstige twijfels ontstaan aan de juiste weergave van de feiten in de overige — moeilijk te controleren — hoofdstukken. Ondanks de (schijnbare) grondigheid kunnen wij het boek dan ook niet zonder meer als studiemateriaal aanbevelen. Dat is jammer, want het zou zo prettig zijn geweest eens een duidelijk, maar vooral betrouwbaar overzicht te krijgen van de geschiedenis van het ontstaan van een aantal moderne aanvalsvliegtuigen. Nu rangschikken wij het op één lijn met de meeste reportages rond de opvolging van de F-104G in ons land: spannend, deels ware gebeurtenissen, maar ook veel „wishful thinking”.

M. W. A. WEERS, kol Klu

UIT DE VAKPERS

Volledig gestabiliseerde koepels

Zonder twijfel zal de tank ook in de toekomst een zeer belangrijke rol blijven spelen. Zowel de Oostblok- als de Westelijke landen trachten daarom de gevechtskracht van de tank nog meer op te voeren. De eigenschappen die deze gevechtskracht bepalen, nl. vuurkracht, beweeglijkheid en bescherming, dienen zo mogelijk volledig op elkaar te worden afgestemd.

Helaas staat nog steeds, afhankelijk van het type tank, de ene eigenschap de andere min of meer in de weg. Hoge beweeglijkheid vermindert immers de vuurkracht tijdens de beweging, stoppen om te vuren reduceert de beweeglijkheid tot nul en vermindert in hoge mate de bescherming. Door invoering van stabilisatie-inrichtingen heeft men getracht hoge vuurkracht en grote beweeglijkheid harmonisch te doen samengaan. Het geheel gestabiliseerde wapenplatform is bij luchtmacht en marine reeds lang in gebruik. Omdat voor gevechtsvoertuigen van de grondstrijdkrachten de technische problemen echter van geheel andere aard zijn, zijn deze platforms niet zonder meer geschikt voor deze voertuigen.

Vanaf de Tweede Wereldoorlog zijn echter in tanks stabilisatie-inrichtingen aangebracht die het hoofdwapen in één of in twee assen stabiliseren (de Sherman, T54, PT76 in één as voor de hoogte, de T55, T62, Chieftain, Leopard I in twee assen voor de hoogte en de breedte). Door deze systemen kan de tijd, gedurende welke de tank moet stilstaan om te vuren en dus zeer kwetsbaar is, reeds van ca. 14 sec tot ca. 5 sec worden teruggebracht. Ideaal zou zijn de toeren in 3 assen — hoogte, breedte en lengte — te stabiliseren, ten einde ook langshellingen te compenseren (scheve radstand). Voor zware board-

Hier
blijft
wordt
bevestigd

KON. MIL. AKADEMIE
BIBLIOTHEEK

wapens is reeds een dergelijke toren ontwikkeld en beproefd.

Intussen is nu ook een in 3 assen gestabiliseerde toren voor lichte boordwapens, de LWT-3, gebouwd en technisch beproefd. De juistheid van de conceptie, nl. de stabilisatie in 3 assen van zowel wapen, optiek en bedienend personeel, kon worden vastgesteld. De schietresultaten die werden verkregen tijdens rijdend vuren, zijn aanmerkelijk beter dan normaal. Er zijn derhalve reële technische mogelijkheden om de gevechtskracht van met name de lichte tank aanzienlijk te verhogen. De mogelijkheid, tijdens de beweging met succes het vuurgevecht tegen zowel grond- als luchtdoelen te voeren, opent nieuwe tactische perspectieven, die echter bij uitgebreide tactische beproevingen nader moeten worden bezien.

Het prototype LWT-3 is voorzien van een 20 mm boordwapen. Het gewicht van deze 2-manstoren bedraagt 2,2 ton (zonder munitie). Vergeleken met een gevechtsvoertuig dat geen stabilisatie-inrichting heeft, zal de kostprijs van een voertuig, voorzien van de toren LWT-3, naar verwachting 10 à 20% hoger liggen. Geen gering verschil, maar de gevechtskracht is dan ook veel groter. Een nauwkeurige kosteneffectiviteitsanalyse wordt aanbevolen.

Alle tot nu toe opgedane ervaringen met stabilisatie-inrichtingen hebben reeds overduidelijk bewezen dat hiermee de gevechtskracht van het wapensysteem „tank” aanzienlijk wordt vergroot.

Dit moet natuurlijk in nog grotere mate het geval zijn bij systemen die

in 3 assen stabiliseren. De waarneming tijdens de beweging, alsook de trefkans van het eerste schot worden verbeterd, waardoor het niet meer nodig is te stoppen voor het vuren en derhalve neemt ook de bescherming toe.

Bij het stellingwisselen moet een gevechtseenheid nog steeds in twee slagen verplaatsen, m.a.w.: één groep verplaatst terwijl de andere groep vuursteun verleent. Indien alle voertuigen zijn voorzien van torens die in 3 assen zijn gestabiliseerd, kan de eenheid als geheel verplaatsen, daar dan de vuurkracht ook tijdens de beweging volledig behouden blijft.

Gezien de terreingesteldheid in het centrale deel van Europa en het karakter van het eigen optreden (verdediging), moet worden gerekend met snelle stellingveranderingen. Dit geldt met name voor verkenningseenheden.

De toren LWT-3 kan te zamen met een voertuig van het type „Spähpanzer 8x8” een ideaal verkenningvoertuig opleveren.

Omdat het verkenningvoertuig, binnen bepaalde grenzen, ook in staat moet zijn het gevecht te voeren, lijkt het wenselijk het 20 mm boordwapen te vervangen door een wapen van groter kaliber (Frankrijk 105 mm, Engeland 30 en 75 mm). Het is mogelijk bv. het 90 mm lagedrukkanon van Bofors hiervoor te gebruiken. De geringe terugstoot maakt inbouw in een licht voertuig mogelijk. Ook de geringe vlam-, rook- en stofontwikkeling bij het afvuren maken dit kanon zeer geschikt voor de „gewelddadige verkenning”.

„*Neue Taktik mit neuen Türmen?*”, door R. Haacker, in „*Wehr und Wirtschaft*”, oktober 1974

J. J. VAN DORMOLEN, lkol cav

Opmerkingen van referent

1. De proeven, o.a. in het kader van de MBT70-ontwikkeling, toonden aan dat een stabilisatie in 3 assen zeer

kostbaar is. Vooral vanwege de reeds hoge prijs van moderne gevechtsvoertuigen is een extra verhoging met 10 à 20% (naar onze mening zeker 25 à 30%) nauwelijks meer acceptabel, vooral omdat er wel degelijk alternatieven mogelijk zijn.

2. De inrichting van de Leopard II is zodanig, dat zonder ingrijpen van de schutter, het automatische vuurleidingssysteem de scheve radstand voortdurend verwerkt in de schietgegevens. Bovendien is de toren in 2 assen (hoogte en breedte) gestabiliseerd; de richtkijker van de schutter en de richt/waarnemingskijker van de commandant zijn onafhankelijk gestabiliseerd. Deze installatie kan, in grote lijn, ook in de Leopard I worden aangebracht (België deed zulks), waardoor het ook zeer goed mogelijk is rijdend waar te nemen en te vuren.

3. Indien in drie assen wordt gestabiliseerd, is een aanzienlijke toename te verwachten van de hoeveelheid energie die voor de stabilisatie moet worden verbruikt. Zulks heeft uiteraard consequenties voor de capaciteit, dynamo's, enz., alsmede voor de daarvoor nodige extra ruimte, die ook moet worden gepantserd, daardoor gewichtstoename meebrengt en kostprijsverhogend werkt.

4. Wil de trefkans voor het eerste schot optimaal zijn, dan zal óók in een toren die in drie assen is gestabiliseerd, een automatisch vuurleidingssysteem moeten worden ingebouwd.

5. Een duidelijk voordeel is dat de torenbemanning in een volledig gestabiliseerde toren comfortabeler wordt vervoerd.

Alles te zamen ziet het ernaar uit dat een toren, gestabiliseerd in twee assen, voorzien van een rekenaar en gestabiliseerde optieken, technisch eenvoudiger en qua afmetingen kleiner en goedkoper zal zijn.

De vuurkracht van een dergelijk systeem kan ook tijdens de beweging worden benut.

v. D.

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.